

Doğa Hakkında (Şiir)

Parmenides

Eski Yunancadan Çeviren

Y. Gurur Sev

pinhan

Felsefe

Parmenides

Doğa Hakkında

(Şiir)

Sokrates-öncesi dönemin Elealı filozoflarından Parmenides, Diogenes Laertius'a göre geride sadece bir eser bırakmıştır. O eser de *Doğa Hakkında* ismini verdiği didaktik bir şiirdir. Günümüze sadece 150 civarı dizesi ulaşan bu şiir, varlık-hiçlik, hakikat-sanı, birlik-çokluk ayrımları hakkında Batı felsefe tarihinin dikkate değer ilk metni sayılabilir. Şiir, Helios'un (Güneş'in) kızlarının Parmenides'i adalet tanrıçası "ceza yağdıran" *Dikê*'ye götürdükleri mistik bir yolculuğu anlatır ve bu yolculuğun sonunda *Dikê* Parmenides'e hakikatten, fanilerin aldanışlarından ve karşıtların birliğine inananların içinde bulunduğu gafletten bahseder.

ISBN : 978-605-5302-67-2

9 786055 302672

🏠 pinhanyayincilik.com

📘 [/pinhanyayincilik](https://www.facebook.com/pinhanyayincilik)

🐦 [/pinhankitap](https://www.instagram.com/pinhankitap)

Parmenides

Doğa Hakkında
(*Şiir*)

Parmenides: Sokrates-öncesi Elealı filozof. Diogenes Laertius'a göre geride sadece bir eser bırakmıştır. Destanın geleneksel yazım teknikleriyle terkip edilen bu zorlu metafizik ve kozmolojik şiiri sayesinde, Yunan felsefesinin en derin ve zorlu düşünürleri arasında yerini almıştır. Kendisinden sonraki doğa felsefesini ve metafiziği ciddi biçimde etkilemiştir. Platon'un diyaloglarından birine hem kişiliği hem de fikirleriyle konu olmuştur. Öyle ki Platon, diyaloga onun ismini vermiştir. Metinde Parmenides'in genç dostu Zenon ile Atina'ya ziyaret ettiği söylenir. Bu ziyaret sırasında kendisi 65 yaşlarındadır, Sokrates ise yirmilerindedir. Bu bilgi bize Parmenides'in hem yaşadığı devre hem de düşüncelerinin olgunluk devrine ve etkilediği çevreye dair fikir verir.

Y. Gurur Sev: Lisans derecesini Bahçeşehir Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden, Yüksek Lisans derecesini "Aristoteles'in *Metafizik*'inin Zeta Kitabı" isimli teziyle Yıldız Teknik Üniversitesi Felsefe Bölümünden alan Yasin Gurur Sev, halen Galatasaray Üniversitesi Felsefe Bölümünde ve İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde doktora çalışmalarını sürdürmekte, Arel Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Gurur Sev'in Eski Yunancadan daha önce yaptığı çeviriler arasında Aiskhülos'un *Persler* (Pinhan, 2015) ve Aristoteles'in *Metafizik* (Pinhan, 2015) isimli eserleri bulunmaktadır.

DOĞA HAKKINDA (ŞİİR)

Parmenides

Eski Yunanca Aslından Çeviren:
Y. Gurur Sev

PİNHAN YAYINCILIK

Litros Yolu, Fatih San. Sitesi No: 12/214-215

Topkapı/Zeytinburnu İstanbul

Tel: (0212) 259 27 60 Faks: (0212) 565 16 74

www.pinhanyayincilik.com

info@pinhanyayincilik.com

Sertifika No: 20913

Asıl ismi: *Περὶ φύσεως (Peri Phuseos)*

© Pinhan Yayıncılık, 2015

Türkçe çeviri © Y. Gurur Sev, 2015

Genel Yayın Yönetmeni: Mahmut Sever

Birinci Basım: Eylül 2015

Son Okuma: Adem Beyaz

Kapak Görseli ve Sanatçısı: *olives pickers* / KUCO.

Kapak Tasarımı: Mahmut Sever

Teknik Hazırlık, Baskı ve Cilt:

Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203

Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 567 80 03

Sertifika No: 11931

Kataloglama Bilgisi

1. Felsefe 2. Eski Yunan Felsefesi 3. Metafizik 4. Kozmoloji

Pinhan Yayıncılık: 86 Felsefe Dizisi: 24

ISBN: 978-605-5302-67-2

İçindekiler

Çeviriye Dair	7
Giriş	9
<i>Περί φύσεως, Doğa Hakkında, [Serbest Çeviri]</i>	19
<i>Περί φύσεως, Peri Phuseos, Hakkında Doğanın</i> [İnterlineer Aktarım]	37
Sözlük	61
Kaynaklar	65

Çeviriye Dair

Bu çeviriyi yaparken Eski Yunanca edisyon olarak Hermann Diels'in *Die Fragmente der Vorsokratiker* adlı eserindeki (1903 Berlin baskısı) B fragmanlarını temel aldım. Çeviriyi John Burnet'in (1892), Richard McKirahan'ın (2010), Leonardo Taran'ın (1965), Martin J. Henn'in (2003) ve Arnold Hermann'ın (2004) İngilizce, Paul Tannery'nin (1887) Fransızca tercümeleriyle karşılaştırdım. Ayrıca değerli hocam Prof. Dr. Kaan H. Ökten de çeviriyi gözden geçirdi ve Jaap Mansfeld'in (1981) Almanca tercümesiyle karşılaştırdı, kendisine desteklerinden ötürü teşekkür ediyorum. Ayrıca bu tercümede Türkçe çeviriler için oldukça yeni olan, fakat özellikle uzun zamandır Batıda ve son dönemde İslâm dünyasında kutsal kitap çevirilerinde kullanılagelen bir yöntem kullandım ve bu fragmanların *interlineer* bir röntgenini çektim. Bu şekilde çevirinin orijinal metne sadakatini güvence altına almak ve okurun çevirinin geçtiği aşamaları takip edebilmesine olanak sağlamak istedim¹. Daha sonra, elimdeki *interlineer* röntgeni önce Türkçenin sözdizimine uygun hale getirdim, sonra da elimdeki Türkçe metni elimden geldiğince şiir biçimine sokmaya çalıştım. Metnin bir şiir olduğu kadar felsefe tarihinin önemli metinlerinden biri olduğunu da unutmamaya özen gösterdim.

¹ Prof. Dr. Kaan H. Ökten ile birlikte hazırladığımız *Lambda* (Notos, 2012) ve *Theta* (Notos, 2013) çevirilerinde de çok beğenilen aynı yöntem kullanılmıştır. Yönteme ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Aristoteles, *Lambda*, çev. Kaan H. Ökten – Gurur Sev, Notos Yayınları, İstanbul, 2012, s. 13-18.

Giriş

Parmenides

Parmenides, İtalya'nın güneyinde bir Yunan koloni kenti olan Elea'da doğmuştur. Doğum yılı ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Heidegger, Parmenides'in 540-460 yılları arasındaki bir tarihte doğduğunu düşünmektedir.¹ Diogenes Laertios'un söylediğine göre, Parmenides 69. Olimpiyat sırasında olgunluk çağına erişmiştir.² Platon ise Parmenides'in Büyük *Panathenaia* (Atina bayramı) için Atina'ya geldiğinde yaşının 65 olduğunu söylemiştir.³ Buradan Parmenides'in doğum yılının İÖ 515 civarı olması gerektiği sonucuna varırız. Aristoteles ise Elea Okulunun kurucusunun Ksenophanes olduğunu ve Parmenides'in Ksenophanes'in öğrencisi olduğunu söyler.⁴ Parmenides'in Pythagoras'ın derslerini de dinlediği, ondan ve bir Pythagorasçı olan yoksul Amenias'tan etkilendiği de söylenmektedir.⁵

Peri Phûseos

Elealı Parmenides'in (515-445) *Doğa Hakkında* adlı didaktik şiiri (i) varlık-hiçlik, (ii) hakikat (*alêtehia*) - sanı (*doksa*), (iii) birlik-çokluk ayrımları hakkında Batı felsefe

¹ *Parmenides*, İng. çev. Andre Shuwer, Indiana University Press, 1992, s. 1.

² *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*, çev. Candan Şentuna, YKY, İstanbul, 2007, s. 430.

³ *Parmenides*, 127b.

⁴ *Metafizik*, 986b-23.

⁵ Walther Kranz, *Antik Felsefe*, çev. Suad Baydur, Sosyal Yayınları, İstanbul, 2009, s. 79.

tarihinin dikkate değer ilk metni sayılabilir. Şiir, *Helios*'un (Güneş'in) kızlarının Parmenides'i adalet tanrıçası "ceza yağdıran" *Dikê*'ye götürdükleri bir mistik yolculuğu anlatır ve bu yolculuğun sonunda *Dikê* Parmenides'e (a) hakikatten, (b) fanilerin aldanışlarından ve (c) karşıtların birliğine inananların (sözgelişi Herakleitos) içinde bulunduğu gafletten bahseder.

Parmenides'in *Peri Phûseos* (*Doğa Hakkında*) adını taşıyan didaktik şiirinden günümüze 150 civarı dize kalmıştır. Şiir, (i) giriş, (ii) hakikatler (*alêtheia*) ve (iii) fanilerin sanıları (doksa) olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır¹. Parmenides, giriş bölümünde *Helios*'un bakireleri eşliğinde *Dikê*'ye götürülüşünü ve adalet tanrıçası *Dikê*'nin onu karşılamasını şu dizelerle dile getirir:

Ve Tanrıça beni nazikçe buyur etti, aldı eline sağ elimi,
söyledi bana doğruca şu sözleri:
Ey delikanlı! Ölümsüz sürücüler eşliğinde,
atlarca taşınarak gelen evimize, hoş geldin,
kötü kader değil neden olan çıkmama bu yola,
zira bu yol dışındadır insanların gezindiklerinin,
ama hem hak hem de adalet. Zorunlu ama hepsini öğrenmen;
bir yandan Hakikatin iyice yuvarlanmış sarsılmaz yüreğini,
bir yandansa fanilerin içinde hakiki inanç olmayan sanılarını.²

¹ İşbu bölümlemenin Parmenides'e ya da şahsıma ait olmadığını, felsefe tarihçilerinin gelenekselleşmiş bir tercihi olduğunu belirtmekte fayda olsa gerektir.

² I, 24-30.

Şiir Tanrıçanın Parmenides'e hem hakîkatin sarsılmaz yüreğini hem de fanilerin aldanışlarını öğreteceğini söylemesiyle devam eder. Parmenides o dönem sık kullanılan bir yöntemle öğretisini Tanrıçanın ağzından aktarır. Giriş bölümünün ardından Parmenides tanrıça *Dikê*'nin ağzından şiirin en can alıcı dizelerini söyler:

Öyleyse gel, bizzat söyleyeceğim, can kulağıyla dinle sözümü,
yalnızca hangi irdeleme yollarının akla-uygun olduğunu:
“Vardır, hem de bir anlamda yoktur varolmaması,”
ikna yoludur bu, Hakikati zira takip eder;
“Yoktur, hem de bir anlamda zorunludur varolmaması,”
bu yolun gerçekten de tümüyle girilmez olduğunu gösteriyorum sana;
çünkü ne bilebilirsin varolan-olmayanı, zira uygulanabilir değil,
ne de ifade edebilirsin.¹

Dikê, Parmenides'e düşünülebilecek iki irdeleme yolu olduğunu söyler: (1) Biri varolanın olduğu ve onun var olmamasının olamayacağı—ki bu inandırıcı yoldur, hakikatin yolu. (2) Öteki ise varolanın olmadığı ve onun var olmamasının zorunlu olduğu yoldur, “o yoktur” yolu—girilmez yahut çıkmaz yol. Parmenides, ikinci yolun girilmez, çıkmaz olduğunu söylemiştir; zira varolan-olmayan bilinemez, dile getirilemez. “O yoktur”, söz edilebilir ya da düşünülebilir değildir. Çünkü “o” bir varolana işaret eder. Varolan-olmayana dair konuşmak açıkça çelişkiye düşmek olacaktır:

¹ II, 1-8.

Varolan-olmayandansa, ne söz etmene izin vereceğim senin, ne de düşünmene;
zira söz edilebilir değil, ne de düşünülebilirdir “yoktur”.¹

Parmenides, şiirin devamında *Dikê*'nin ağzından <yegâne> varolanın özelliklerini sıralamaya koyulur. Burada, Parmenides'in açıkça oluşu, bozuluşu, çokluğu, çeşitliliği, devinimi, değişimi yadsıdığı görülmektedir. O —yani Varolan— tektir, devinimsizdir, değişmez, oluşa ve bozuluşa tâbi değildir, varlığa gelmemiştir, yok olmayacaktır, sonsuz değildir, bilakis sonludur, bir küre yığını gibidir, her yanda eştir, yani türdeşdir/homojendir, eksiksizdir, tamdır.

Zira yoksun varolandan, ifade edilmiş olanda,
bulamayacaksın düşünmeyi; zira ne var ne de var olacak
başka bir şey dışında varolanın, mademki *Kader*²
mahkûm etmiştir onu
bütünüyle devinimsiz kalmaya; böylece her şey adlar
olacak,
fanilerin koyduğu ikna olarak hakiki olduklarına,
varlığa gelme hem de yok olma, var olma hem de olmama,
ve yer değiştirme ve de solup gitme.³

Parmenides, varolanın özelliklerini sıraladıktan sonra, fanilerin sanılarından bahseder. Zira hakikatin yolunun ötesinde, bir de, hiçbir şey bilmeyen fanilerin dolandıkları yol vardır. Bu yol, varolan ile varolan-olmayanın

¹ VIII, 7-9.

² Ya da *Moirai*.

³ VIII, 35-41.

aynı şey olduğunu sananların, karşıtların birliğine inananların, Parmenides'in deyimiyle "iki-başlıların" yoludur. Hiçbir şey bilmeyen fanilerin dolanıp durduğu bu yol (3) "hem vardır hem yoktur" yoludur. Parmenides, didaktik şiirinin bu son bölümünde Herakleitos ve karşıtların birliğine inanan diğerleriyle hesaplaşır:

Zorunlu hem söylemek hem de düşünmek varolanın
olageldiğini;
zorunludur zira var olması, hiç ise yoktur.
Bunlardır aklında bulundurmanı buyurduğum.
Seni üzerinde tuttuğum asıl irdeleme yolu budur,
ancak bu yolun ötesinde, bir de, dolandıkları yol var
hiçbir şey bilmeyen fanilerin, iki başlılar; iktidarsızlık
zira yönetir
göğüslerinde dolanan düşünceyi; sürüklenirler.
Dilsizler, körler hem de, şaşkınlık, kafası karışık
gürûh,
onlar ki hâzır olmakla var olmamayı aynı addederler,
hem de aynı değil, onlar için her şeyin geri dönüşlüdür
yolu.¹

O halde, açık ki, Parmenides'in sözkonusu şiirde bahsettiği, küre şeklinde –yani mükemmel– biricik bir "varolan"dır. Böylesi *tek* bir varolan düşüncesi, üstelik bu varolan bir de mükemmelse, akıllara derhal <tek> "Tanrı"yı getirir. Gerçekten de, Parmenides'in Yunan düşüncesinde "tanrı" kavrayışına ilişkin getirdiği yenilik, yahut yaptığı katkı, dikkate değer olsa gerektir.

Eski Yunan'da "Tanrı" ya da "tanrılar" dendiğinde, üstelik bir de kronoloji gözetilecekse, akla gelmesi gereken iki kişiden biri Homeros ise, diğeri de Hesiodos'tur. *Theogonia* ya da Türkçesiyle *Tanrıların Doğuştan* adlı eserinde

¹ VI, 1-9.

Eski Yunan'ın “tanrılar”ının bir şeceresini çıkaran Hesiodos, bu konudaki en önemli kaynak konumundadır. Homeros'un eserinde dağınık bir biçimde bulabildiğimiz Yunan “tanrılar”ının derli toplu halini Hesiodos'un *Theogonia*'sında buluruz. *Theogonia*'da, kendisine ilham perileri olan *musalardan* gelen bilgiyi aktarma sorumluluğunu yerine getirdiğini iddia eden Hesiodos, eserde — meşhurdur ki — her şeyin başlangıcını *Khaos*'a götürür. Öte yandan, her şeyin başlangıcı olan *Khaos*, ebedi olmadığı gibi, ezeli de değildir. Werner Jaeger'in de dikkat çektiği üzere, Hesiodos, yaygın kanının aksine “önce *Khaos* vardı” demez, “önce *Khaos* oluştu¹” der: ἦ τοι μὲν πρῶτιστα Χάος γένετ'...² Bu ayrım çok önemlidir. Zira Eski Yunan felsefesinin çözümünü arayacağı temel sorun, Hesiodos'un bu kritik hatasından kaynaklanmaktadır. Nitekim oluşan ve bozulan, yani başlangıcı ve sonu olan herhangi bir şeyin kendisi her şeyin başlangıcı olamaz. Her şeyin başlangıcı olmaya namzet olan, her şeyden önce, ezeli bir şey olmalıdır ki, kendisinin de bir başlangıcı olmasın. İşte bu ezeli başlangıcı (*arkhê*) arama etkinliğidir, felsefeyi ortaya çıkaran.

Bir çeşit boşluk olan *Khaos*'un ortadan kalkmasının ardından ilk varlığa gelenler Yer (*Gaia*) ve *Eros*'tur. Toprak-tan Gök (*Ouranos*) ve Deniz (*Pontos*) taşar, ve tüm diğer tanrılar bunlardan üreme yoluyla oluşmuşlardır, tabii bu oluşun ardında da *Eros* vardır, ki bu oldukça önemlidir, zira göreceğimiz üzere *Eros*, Aristoteles'in “Tanrı” olarak yorumlanagelmış olan ilk/asıl devindiricisinin de devinmeksizin devindirmesinin vasıtası olacaktır.

¹ *Theogonia*, 116.

² İlk Yunan Filozoflarında Tanrı Düşüncesi, çev. Güneş Ayas, İthaki Yayınları, İstanbul, 2011, s. 27.

Hesiodos'un ardından dönüp bakmamız gereken yer, elbette felsefenin beşiği kabul edilen Miletos'tur. Felsefenin kurucuları kabul edilen üç filozof Thales, Anaksimandros, ve Anaksimenes bu Küçük Asya kentinde yaşamıştır. Bunların ilki olan Thales'ten günümüze pek bir şey kalmamıştır. O, her şeyin başlangıcının (*arkhe*) dört ana öğeden biri olan “su” olduğu iddiasıyla bilinir. Jaeger, bu yaklaşımı Homeros'un tüm oluşların (*genesis*) ardında *Okeanos*'u görmesiyle ilişkilendirir.¹ Başlangıçtaki ister *Okeanos* olsun, ister “su”, Thales Hesiodos'ta ortaya çıkan başlangıç sorununa eğilen ilk filozof gibi görünür. Thales'i önemli kılan bir unsur da ona atfedilen “her şey tanrılarla doludur” sözüdür: πάντα πλήρη θεῶν.² Bu söz daha sonraları çok meşhur olmakla birlikte, *Olümpos*'ta oturan Yunan tanrılarının dışında bir tanrı anlayışına ışık yakması açısından önemlidir.

Thales, başlangıç sorununu görmüş ve bir çözüm ortaya koymuş olmakla birlikte, açık ki, bunda başarısız olmuştur. Nitekim oluş ve bozuluşa tâbi olan maddeye başlangıç olarak yine maddi bir unsuru ortaya koyması, Thales'i sorunu çözmeye pek yaklaştırmamıştır. Öte yandan, diğer bir Miletos filozofu Anaksimandros, hem Hesiodos'un şeceresindeki sorunu fark etmiş, hem de Thales'in çözümündeki yetersizliği dikkate almış, başlangıcı olmayan ve kendisi her şeyin başlangıcı olan bir şey araması gerektiğini ve bu şeyin “sınırsız” (*apeiron*) olan bir şey olmasının zorunlu olduğunu, çünkü sınırı olanın bir başlangıcı olması gerekeceğini, bir başlangıcı olanınsa her şeyin başlangıcı olamayacağını görmüştür. O, her şeyin başlangıcı olarak ezeli ve ebedi “sınırsız olan”ı koymuştur. *Apeiron*, her şeyi kuşatan, her şeye hükmeden

¹ A.g.e., s. 40.

² Thales, A22.

tanrısal bir şeydir ve ölümsüzdür, ortadan kalkmaz.¹ İşte bu, her şeyi kuşatan, ezeli ve ebedi tek bir tanrısal başlangıç fikri insan biçimli Yunan tanrıları göz önüne alındığında Yunan düşüncesinde bir devrim olarak kabul edilebilir.

Ege kıyılarındaki Miletos'tan İtalya'ya, Elea'ya yelken açarsak karşımıza çıkacak ilk isim Ksenophanes'tir. Ksenophanes, şiirlerindeki antropomorfizm eleştirisiyle bilinir. O, Yunan tanrılarının insan biçimli olmasıyla alay eder, öküzlerin de elleri olsaydı ve çizebilselerdi, onların da tanrılarını öküz biçiminde çizeceklerini söyler.² İnsan biçimli olmalarının yanında, Ksenophanes, Yunan tanrılarının Yunanlara benzemesini de garipser ve Etiyopyalıların tanrıların basık burunlu ve siyah, Trakyalıların ise mavi gözlü ve kızıl saçlı olduğunu sandıklarını söyler.³ Ksenophanes'in Yunan tanrılarına ilişkin bir eleştirisi de onların Homeros ve Hesiodos tarafından yalandolan ve zina gibi insana özgü zaafllara sahip olarak anlatılmalarıdır.⁴ Yine, Ksenophanes, insanların tanrıları kendileri gibi doğmuş sanmakla büyük bir yanılğı içinde olduklarını anlatır.⁵ Kısaca, "tanrı" denebilecek bir şeyin insani zaafllardan yoksun, ezeli-ebedi ve evrensel olması, insan biçimli olmaması gerekir.

Öte yandan, Ksenophanes'ten bize kalanlar sadece antropomorfizm eleştirisinden ibaret değildir. O, tanrılar ve insanlar arasında en yüksekte kılıkça ya da düşünce bakımından fanilere benzemeyen bir Tek Tanrı olduğunu

¹ Anaksimandros, A15.

² Ksenophanes, B15.

³ B16.

⁴ B11.

⁵ B14.

öne sürer.¹ O Tek Tanrı ki, devinmek ona yakışmaz, duragandır, sukûnet içindedir.² Devinmeksiz, hiç emek sarfetmeden, sadece zihnindeki düşünme yetisiyle her şeyi devindirir.³

Ksenophanes'in bu insan biçimli olmayan, ezeli, devinmeksiz düşünme yetisiyle devindiren "Tek Tanrı"sı için "yoktur" gibisinden itirazlar yükselmiş olsa gerektir. Nitekim bir diğer Elea filozofu Parmenides bu ünlü didaktik şiiri *Doğa Hakkında*'yla bu itirazları ebediyen bastırmak ister gibidir. Parmenides, adalet tanrıçası "ceza yağdıran" Dike'den aldığı vahiyle "vardır"ın hakikati takip eden yegâne yol olduğunu, "yoktur"un üzerine düşünülemez ve konuşulamaz olduğunu, "hem vardır, hem yoktur"un ise kafası karışık şaşkın bir gürûhun yalnılgısı olduğunu söyler. Onun "vardır" dediği, yegâne gerçek varolandır (τὸ ἐόν). Sözkonusu yegâne gerçek varolanın Tanrı olduğuna şüphe olmasa gerektir. Varolan tektir, devinmez, değişmez, varlığa gelmemiştir, yok olmaz, sınırsız ya da sonsuz değildir, bilakis küre biçimindedir, mükemmeldir. Çokluk, devinim, değişim, varlığa gelme, yok olma, solup gitme... bunların hepsi fanilerin kendi aldanişlarına koydukları "adlar"dır yalnızca.⁴

Toparlamak gerekirse, Hesiodos'un oluşun kaynağını *Eros* marifetiyle üreme olarak gören ve her şeyden önce var olan *Khaos*'u dahi oluşmuş bir şey ilan eden şeceresinin yarattığı başlangıç problemini Thales maddi bir ilke olan "su" ile çözmeye çalışmış ve başarısız olmuş, ardından Thales'in bu çabası Anaksimandros tarafından gelişt-

¹ B23.

² B26.

³ B25.

⁴ Parmenides, VIII.

tirilmiş, maddeden bağımsız olan, sınırsız olan, dolayısıyla başlangıcı olmayan, aksine kendisi her şeyin başlangıcı olan “tanrısal” bir ilkeyle değiştirilmiştir. Anaksimandros'un maddi olmaktan çıkardığı tanrısal başlangıcı Ksenophanes devinimsiz olan ve düşünme yetisiyle devindiren bir “Tek Tanrı”ya, Ksenophanes'in “Tek Tanrı”sını ise Parmenides küre biçiminde, yani mükemmel olan yegâne <tanrısal> varolana dönüştürmüş görür. Öte yandan Parmenides'in yegâne varolanının küre biçiminde olmasının onun maddi bir şey olduğu anlamına gelmekten ziyade, onun mükemmel olduğuna işaret etmek için kullanılmış bir benzetme olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Dahası, bütün bu gelişmelerin bizi adım adım götürdüğü yer ise Aristoteles'in *Metafizik*'inin 12. (*Lambda*) kitabıdır. Bu kitapta, Aristoteles, maddeden bağımsız olan, tözü (*ousia*) saf etkinlik olan, bununla birlikte devinmeyen, “sevilen bir şey gibi” devindirilmeksizin devindiren¹, yani devinimin ereksel nedeni olan “ilk devinmeyen devindirici”yi temellendirir. O devinmeyen devindirici ki, bir anlamda dairesel devinen gök cisimlerinin taşındığı küreler, bir anlamda ise etkinliği kendi üzerine düşünme olan tanrısal bir düşünme yetisidir (*nous*). O halde açık ki Aristoteles'in “Tek Tanrı” olarak yorumlanagelen ünlü “devinmeyen devindirici”sinin ardında, Hesiodos'tan Parmenides'e adım adım gelişen büyük bir gelenek yatar. İşte *Peri Phûseos* da, sözkonusu geleneğin Aristoteles öncesi tepe noktası olarak, hem felsefe tarihinin hem de dinler tarihinin en önemli metinlerinden biri addedilebilir.

Y. Gurur Sev

¹ κινεῖ δὴ ὡς ἐρώμενον (1072b3). Buradaki ἐρώμενον sözcüğüyle *Eros*'un bağlantısı açıktır. Aristoteles'in bu noktada Hesiodos'tan etkilenmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Περί φύσεως
(Doğa Hakkında)

Serbest Çeviri

Περί φύσεως

- [1] Ἴπποι ταί με φέρουσιν, ὅσον τ' ἐπὶ θυμὸς ἰκάνοι,
[2] πέμπον, ἐπεὶ μ' ἐς ὁδὸν βῆσαν πολύφημον
ἄγουσαι
[3] δαίμονος, ἥ κατὰ πάντ' ἄσθη φέρει εἰδότα φῶτα·
[4] τῇ φερόμην· τῇ γάρ με πολύφραστοι φέρον ἵπποι
[5] ἄρμα τιταίνουσai, κοῦραι δ' ὁδὸν ἡγεμόνευον.
[6] Ἄξων δ' ἐν χνοίῃσιν ἱεὶ σύριγγος αὐτῇν
[7] αἰθόμενος - δοιοῖς γὰρ ἐπείγετο δινωτοῖσιν
[8] κύκλοις ἀμφοτέρωθεν -, ὅτε σπερχοίατο πέμπειν
[9] Ἡλιάδες κοῦραι, προλιποῦσαι δώματα Νυκτός,
[10] εἰς φάος, ὡσάμεναι κρατῶν ἀπο χερσὶ
καλύπτρας.
[11] Ἐνθα πύλαι Νυκτός τε καὶ Ἥματός εἰσι
κελεύθων,
[12] καί σφας ὑπέρθυρον ἀμφὶς ἔχει καὶ λάινος οὐδός·
[13] αὐταὶ δ' αἰθέριαι πληνται μεγάλοισι θυρέτροις·
[14] τῶν δὲ Δίκη πολύποινος ἔχει κληῖδας ἀμοιβούς.
[15] Τὴν δὴ παρφάμεναι κοῦραι μαλακοῖσι λόγοισιν
[16] πεῖσαν ἐπιφράδέως, ὥς σφιν βαλανωτὸν ὀχῆα
[17] ἀπτερέως ὥσειε πυλέων ἀπο· ταὶ δὲ θυρέτρων
[18] χάσμ' ἀχανὲς ποίησαν ἀναπτάμεναι
πολυχάλκους
[19] ἄξονας ἐν σύριγξιν ἀμοιβαδὸν εἰλίξασαι
[20] γόμφοις καὶ περόνησιν ἀρηρότε· τῇ ῥα δι' αὐτέων

Doğa Hakkında

[Birinci Kısım “Giriş”]

[I-1] Atlar beni taşıyordu, eşlik ediyorlardı bana gönlümce,
bilen kişiyi her yere sağ salım taşıyan

*daimon*un efsanevi yolu boyunca; burada taşınyordum;
burada taşıyordu marifetli atlar beni

[5] arabayı çekerek, bakireler ise öncülük ediyordu yola.

Yuvasında dingil yanık bir kaval sesi çıkartıyordu,
zira yusyuvarlak tekerlekler tarafından sürülüyordu her
iki yandan;

coşkuluydu eşlik etmede *Helios*'un bakireleri,
başlarındaki örtüleri elleriyle sıyrırken,

[10] geride bırakıp karanlığın diyarını, ışığa doğru yol alı-
ken.

Oradadır hem Gecenin hem de Günün yollarının iki ka-
natlı kapıları,

onları -her ikisini- pervaz tutar ve taştan eşik;

göksel geçitler tutulur dev kapılarca;

elinde tutar ceza yağdıran *Dikê* yüce kapıların anahtarla-
rını.

[15] O'nu¹ kandırıyordu bakireler yumuşak sözlerle,
ikna ediyorlardı ustaca, onlar için kapının sürgüsünü
çabucak itsin diye kanatlarından; ve kapılar açıldı ağzına
kadar

kanatların tunçtan milleri dönerken

civatalar ve çivilerle tutturulmuş yuvalarında;

[20] işte bu kapıdan geçerek sürdü bakireler

¹ *Dikê*'yi.

- [21] ἰθὺς ἔχον κοῦραι κατ' ἀμαξιτὸν ἄρμα καὶ ἵππους.
 [22] Καί με θεὰ πρόφρων ὑπεδέξατο, χεῖρα δὲ χειρὶ
 [23] δεξιτερὴν ἔλεν, ὦδε δ' ἔτος φάτο καὶ με
 προσηύδα·
 [24] ὦ κοῦρ' ἀθανάτοισι συνάορος ἡνιόχοισιν,
 [25] ἵπποις ταί σε φέρουσιν ἰκάνων ἡμέτερον δῶ,
 [26] χαῖρ', ἐπεὶ οὔτι σε μοῖρα κακὴ προὔπεμπε
 νέεσθαι
 [27] τήνδ' ὁδόν - ἧ γὰρ ἀπ' ἀνθρώπων ἐκτὸς πάτου
 ἐστίν-,
 [28] ἀλλὰ θέμις τε δίκη τε. Χρεὼ δέ σε πάντα
 πυθέσθαι
 [29] ἡμέν Ἀληθείης εὐκυκλέος ἀτρεμέσ ἦτορ
 [30] ἥδὲ βροτῶν δόξας, ταῖς οὐκ ἔνι πίστις ἀληθής.
 [31] Ἀλλ' ἔμπης καὶ ταῦτα μαθήσεται, ὥς τὰ δοκοῦντα
 [32] χρῆν δοκίμως εἶναι διὰ παντὸς πάντα περῶντα.

[II-1] Εἰ δ' ἄγ' ἐγὼν ἐρέω, κόμισαι δὲ σὺ μῦθον
 ἀκούσας,

- [2] αἶπερ ὁδοὶ μοῦναι διζήσιός εἰσι νοῆσαι·
 [3] ἢ μὲν ὅπως ἔστιν τε καὶ ὥς οὐκ ἔστι μὴ εἶναι,
 [4] Πειθοῦς ἐστι κέλευθος - Ἀληθείη γὰρ ὀπηδεῖ -,
 [5] ἢ δ' ὥς οὐκ ἔστιν τε καὶ ὥς χρεῶν ἐστι μὴ εἶναι,
 [6] τὴν δὴ τοι φράζω παναπευθέα ἔμμεν ἀταρπόν·
 [7] οὔτε γὰρ ἂν γνοίης τό γε μὴ ἐὼν - οὐ γὰρ ἀνυστόν
 [8] οὔτε φράσας·

[III] ... τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστίν τε καὶ εἶναι.

geniş yolun üzerinde araba ve atları.

Ve Tanrıça beni nazikçe buyur etti, aldı eline sağ elimi,
söyledi bana doğruca şu sözleri:

Ey delikanlı! Ölümsüz sürücüler eşliğinde,

[25] atlarca taşınarak gelen evimize, hoş geldin,

kötü kader değil neden olan çıkmama bu yola,

zira bu yol dışındadır insanların gezindiklerinin,

ama hem hak hem de adalet. Zorunlu ama hepsini öğren-
men;

bir yandan Hakikatin iyice yuvarlanmış sarsılmaz yüre-
ğini,

[30] bir yandansa fanilerin içinde hakiki inanç olmayan sa-
nılarını.

Ancak bunları da öğren, yani fanilerin aldanışlarını,
ve bunların kabul edilebilir olmaları gerektiğini
tüm evreni kuşatan seferin boyunca.

[İkinci Kısım "Hakikatler"]

[II-1] Öyleyse gel, bizzat söyleyeceğim, can kulağıyla dinle
sözümü,

yalnızca hangi irdeleme yollarının akla-uygun olduğunu:

“Vardır, hem de bir anlamda yoktur varolmaması,”

ikna yoludur bu, Hakikati zira takip eder;

[5] “Yoktur, hem de bir anlamda zorunludur varolma-
ması,”

bu yolun gerçekten de tümüyle girilmez olduğunu gösteri-
yorum sana;

çünkü ne bilebilirsin varolan-olmayanı, zira uygulanabilir
değil,

ne de ifade edebilirsin.

[III] ... zira aynıdır düşünmekle var olmak.

[IV-1] Λεῦσσε δ' ὅμως ἀπεόντα νόω παρεόντα
βεβαίως·

[2] οὐ γὰρ ἀποτμήξει τὸ ἐὼν τοῦ ἐόντος ἔχεσθαι

[3] οὔτε σκιδνάμενον πάντη πάντως κατὰ κόσμον

[4] οὔτε συνιστάμενον.

[V-1] Ξυνὸν δέ μοί ἐστιν, ὁππόθεν ἄρξωμαι·

[2] τόθι γὰρ πάλιν ἴξομαι αὖθις.

[VI-1] Χρὴ τὸ λέγειν τε νοεῖν τ' ἐὼν ἔμμεναι·
ἔστι γὰρ εἶναι,

[2] μηδὲν δ' οὐκ ἔστιν. τά σ' ἐγὼ φράζεσθαι ἄνωγα

[3] Πρώτης γάρ σ' ἀφ' ὁδοῦ ταύτης διζήσιος <εἵργω>,

[4] αὐτὰρ ἔπειτ' ἀπὸ τῆς, ἣν δὴ βροτοὶ εἰδότες οὐδὲν

[5] πλάττονται, δίκρανοι· ἀμηχανίη γὰρ ἐν αὐτῶν

[6] στήθεσιν ἰθύνει πλακτὸν νόον· οἱ δὲ φοροῦνται.

[7] κωφοὶ ὁμῶς τυφλοὶ τε, τεθηπότες, ἄκριτα φύλα,

[8] οἷς τὸ πέλειν τε καὶ οὐκ εἶναι ταῦτόν νενόμισται

[9] κού ταῦτόν, πάντων δὲ παλίντροπός ἐστι
κέλευθος.

[VII-1] Οὐ γὰρ μήποτε τοῦτο δαμῇ εἶναι μὴ ἐόντα·

[2] ἀλλὰ σὺ τῆσδ' ἀφ' ὁδοῦ διζήσιος εἵργε νόημα·

[3] μηδέ σ' ἔθος πολῦπειρον ὁδὸν κατὰ τήνδε βιάσθω,

[4] νωμᾶν ἄσκοπον ὄμμα καὶ ἠχήεσαν ἀκουήν

[5] καὶ γλῶσσαν, κρῖναι δὲ λόγῳ πολύδηριν ἔλεγχον

[6] ἐξ ἐμέθεν ῥηθέντα.

[VIII-1] Μόνος δ' ἔτι μῦθος ὁδοῖο

[2] λείπεται ὥς ἔστιν· ταύτη δ' ἐπὶ σήματ' ἔασι

[IV-1] Bak yine de mevcut olmayanlar, akıl bakımından
mevcutlar kesinlikle;
zira kesmeyecek varolanın varolanla bir bağa sahip olma-
sını;
ne dağıtarak her yandan her şekilde bir düzene göre,
ne de getirerek bir araya.

[V-1] Aynı şeydir benim için; nereden başlasam,
oraya yeniden döneceğim geri.

[VI-1] Zorunlu hem söylemek hem de düşünmek varolanın
olageldiğini;
zorunludur zira var olması, *hiç* ise yoktur.
Bunlardır aklında bulundurmanı buyurduğum.
Seni üzerinde tuttuğum asıl irdeleme yolu budur,
ancak bu yolun ötesinde, bir de, dolandıkları yol var
[5] hiçbir şey bilmeyen fanilerin, iki başlılar; iktidarsızlık
zira yönetir
göğüslerinde dolanan düşünceyi; sürüklenirler.
Dilsizler, körler hem de, şaşkınlara, kafası karışık gürûh,
onlar ki hâzır olmakla var olmamayı aynı addederler,
hem de aynı değil, onlar için her şeyin geri dönüşlüdür
yolu.

[VII-1] Zira var olmayan zorlanamaz var olmaya;
sense bu irdeleme yolundan esirge düşünceni;
ne alışkanlık bu karıksanmış yola mecbur bıraksın seni,
ne de bel bağla bulanık göze, uğuldayan kulağa, dile;
[5] ayıkla *logos* ile muğlak kanıtı
benim söylediklerimden.

[VIII-1] Yalnız bir yolun anlatısı kalıyor geriye, “vardır”
yolu;
bu yolun üzerindeyse bir dolu işaret var;

- [3] πολλὰ μάλ', ὥς ἀγέννητον ἔον καὶ ἀνώλεθρόν
ἐστιν,
- [4] ἔστι γὰρ οὐλομελές τε καὶ ἀτρεμές ἡδ' ἀτέλεστον·
- [5] οὐδέ ποτ' ἦν οὐδ' ἔσται, ἐπεὶ νῦν ἔστιν ὁμοῦ πᾶν,
- [6] ἓν, συνεχές· τίνα γὰρ γένναν διζήσεται αὐτοῦ;
- [7] πῇ πόθεν αὐξηθέν; οὔτ' ἐκ μὴ ἐόντος ἐάσω
- [8] φάσθαι σ' οὐδὲ νοεῖν· οὐ γὰρ φατὸν οὐδὲ νοητόν
- [9] ἔστιν ὅπως οὐκ ἔστι. Τί δ' ἂν μιν καὶ χρέος ὤρσεν
- [10] ὕστερον ἢ πρόσθεν, τοῦ μηδενὸς ἀρξάμενον,
φῦν;
- [11] οὕτως ἢ πάμπαν πελέναι χρεῶν ἐστιν ἢ οὐχί.
- [12] Οὐδὲ ποτ' ἐκ μὴ ἐόντος ἐφήσει πίστιος ἰσχύς
- [13] γίγνεσθαί τι παρ' αὐτό· τοῦ εἵνεκεν οὔτε
γενέσθαι
- [14] οὔτ' ὄλλυσθαι ἀνῆκε Δίκη χαλάσασα πέδησιν,
- [15] ἀλλ' ἔχει· ἡ δὲ κρίσις τούτων ἐν τῷδ' ἔστιν·
- [16] ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν· κέκριται δ' οὖν, ὥσπερ ἀνάγκη,
- [17] τὴν μὲν ἔαν ἀνόητον ἀνώνυμον - οὐ γὰρ ἀληθής
- [18] ἔστιν ὁδός - τὴν δ' ὥστε πέλειν καὶ ἐτήτυμον
εἶναι.
- [19] Πῶς δ' ἂν ἔπειτα πέλοιτὸ ἐόν; πῶς δ' ἂν κε
γένοιτο;
- [20] εἰ γὰρ ἔγεντ', οὐκ ἔστι, οὐδ' εἴ ποτε μέλλει
ἔσεσθαι.
- [21] Τῶς γένεσις μὲν ἀπέσβεσται καὶ ἄπυστος
ὄλεθρος.
- [22] Οὐδὲ διαιρετόν ἐστιν, ἐπεὶ πᾶν ἔστιν ὁμοῖον·
- [23] οὐδέ τι τῇ μᾶλλον, τό κεν εἴργοι μιν συνέχεσθαι,
- [24] οὐδέ τι χειρότερον, πᾶν δ' ἔμπλεόν ἐστιν ἐόντος.
- [25] Τῷ ξυνεχές πᾶν ἔστιν· ἐόν γὰρ ἐόντι πελάζει.

bir anlamda, o, oluşmamıştır ve bozulamaz,
zira eksiksiz, sarsılmaz hem de ereksizdir;
[5] ne bir zamanlar vardı, ne de olacak.
Madem halihazırda vardır evren; hemhâl, bir, sürekli...
Ne tür bir doğuş arayacaksın ki ona?
Hangi minvalde gelişmiş olabilir?
Varolan-olmayandansa, ne söz etmene izin vereceğim
senin, ne de düşünmene;
zira söz edilebilir değil, ne de düşünülebilir "yoktur".
Hangi zorunluluk onu çağırması olabilir,
[10] sonra ya da önce, hiçlikten fışkırmaya?
Böylece ya bütünüyle hâzır olması zorunludur ya da ol-
maması.
Ne de inanç kudreti izin verecek var olmayandan
meydana gelmesine bir şeyin kendinden öte; bu sebepten,
ne oluşa icazet vermiştir *Dikê*, ne de bozuluşa, bırakmak
suretiyle zincirleri,
[15] bilakis sıkı sıkıya tutmaktadır onları; bunun eleği ise
şudur:
Vardır ya da yoktur; ayrıştırıldı öyleyse,
sanki zorunlu birini bir kenara atması düşünülemez ve
isimsiz diye,
değildir zira doğru bu yol, diğerini ise -o halde- zorunlu
kabul etmesi hâzır ve gerçek olarak.
Nasıl öyleyse hâzır olabilir varolan? Nasıl varlığa gele-
bildi?
[20] Zira eğer varlığa geldiyse, yoktur,
ya da eğer günün birinde yazgılıysa var olmaya...
Böylece oluş sönüktür ve bilinemezdir bozuluş.
Ne bölünebilir, madem hemhâldir evren;
ne şurada daha fazla bir şeydir, bu alıkoyabilirdi onu sü-
rekli olmaktan,
ne de bir şey daha az, evren tıka-basa doludur varolanla.
[25] Böylelikle yekpâredir evren; zira varolan yapışır varo-
lana.

- [26] Αὐτὰρ ἀκίνητον μεγάλων ἐν πείρασι δεσμῶν
 [27] ἔστιν ἀναρχον ἄπαυστον, ἐπεὶ γένεσις καὶ
 ὄλεθρος
 [28] τῆλε μάλ' ἐπλάχθησαν, ἀπῶσε δὲ πίστις ἀληθής.
 [29] Ταῦτόν τ' ἐν ταύτῳ τε μένον καθ' ἑαυτό τε κεῖται
 [30] χούτως ἔμπεδον αὐθι μένει· κρατερὴ γὰρ Ἀνάγκη
 [31] πείρατος ἐν δεσμοῖσιν ἔχει, τό μιν ἀμφὶς ἔέργει,
 [32] οὔνεκεν οὐκ ἀτελεύτητον τὸ ἐὼν θέμις εἶναι·
 [33] ἔστι γὰρ οὐκ ἐπιδεές· μὴ ἐὼν δ' ἂν παντὸς ἐδεῖτο.
 [34] Ταῦτόν δ' ἐστὶ νοεῖν τε καὶ οὔνεκεν ἔστι νόημα.
 [35] Οὐ γὰρ ἄνευ τοῦ ἐόντος, ἐν ᾧ πεφρατισμένον
 ἐστίν,
 [36] εὐρήσεις τὸ νοεῖν· οὐδ' ἦν γὰρ <ἦ> ἔστιν ἢ ἔσται
 [37] ἄλλο πάρεξ τοῦ ἐόντος, ἐπεὶ τό γε Μοῖρ'
 ἐπέδησεν
 [38] οὔλον ἀκίνητόν τ' ἔμεναι· τῷ πάντ' ὄνομ' ἔσται,
 [39] ὅσσα βροτοὶ κατέθεντο πεποιθότες εἶναι ἀληθῇ,
 [40] γίγνεσθαί τε καὶ ὄλλυσθαι, εἶναί τε καὶ οὐχί,
 [41] καὶ τόπον ἀλλάσσειν διὰ τε χρόα φανὸν ἀμείβειν.
 [42] Αὐτὰρ ἐπεὶ πείρας πύματον, τετελεσμένον ἐστί
 [43] πάντοθεν, εὐκύκλου σφαίρης ἐναλίγκιον ὄγκῳ,
 [44] μεσσόθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ· τὸ γὰρ οὔτε τι μεῖζον
 [45] οὔτε τι βαιότερον πελέναι χρεόν ἐστι τῇ ἢ τῇ.
 [46] Οὔτε γὰρ οὐκ ἐὼν ἔστι, τό κεν παῦοι μιν ἰκνεῖσθαι
 [47] εἰς ὁμόν, οὔτ' ἐὼν ἔστιν ὅπως εἶη κεν ἐόντος
 [48] τῇ μᾶλλον τῇ δ' ἦσσαν, ἐπεὶ πᾶν ἐστιν ἄσυλον·
 [49] οἱ γὰρ πάντοθεν ἴσον, ὁμῶς ἐν πείρασι κύρει.

Yine de devinimsizdir büyük bağların sınırları içinde, başsız sonsuzdur,

madem oluş ve bozuluş sürülmüştür epeyce uzaklara, dışlanmışır hakiki inanç tarafından.

Aynıdır, aynı şeyin içinde kendi kendine yatar,

[30] bu şekilde orada sapasağlam duradurur; zira güçlü *Zorunluluk*¹

onu sınırın bağlarında tutar, hapseder her iki yandan,

bu yüzden *Hakça*² değil varolanın sonsuz olması;

zira değil noksan; varolmayan ise her şeye muhtaç.

Aynıdır düşünme ile düşünmenin nesnesinin var olduğu düşüncesi.

[35] Zira yoksun varolandan, ifade edilmiş olanda,

bulamayacaksın düşünmeyi; zira ne var ne de var olacak

başka bir şey dışında varolanın, mademki *Kader*³ mahkûm etmiştir onu

bütünüyle devinimsiz kalmaya; böylece her şey adlar olacak, fanilerin koyduğu ikna olarak hakiki olduklarına,

[40] varlığa gelme hem de yok olma, var olma hem de olmama,

ve yer değiştirme ve de solup gitme.

Ancak madem var bir en son sınır, tamamlanmış olandır her yandan,

yusyuvarlak küre yığını gibi,

merkezden her yana eş; zorunlu zira büyük ya da

[45] küçük bir şey olmaması, orada ya da burada.

Zira ne var olmayan vardır, bu durdurabilirdi onu

erişmeden hemhâl olana, ne de varolan varolandan olabilir

orada daha fazla burada ise daha az, madem ki evren el değmemiştir;

eştir her yönden, hemhâl bir biçimde sınırlarında hüküm sürer.

¹ Ya da *Anankê*.

² Ya da *Themis*.

³ Ya da *Moirai*.

- [50] Ἐν τῷ σοι παύω πιστὸν λόγον ἡδὲ νόημα
 [51] ἀμφὶς ἀληθείης· δόξας δ' ἀπὸ τοῦδε βροτείας
 [52] μάνθανε κόσμον ἐμῶν ἐπέων ἀπατηλὸν ἀκούων.
 [53] Μορφὰς γὰρ κατέθεντο δύο γνώμας ὀνομάζειν·
 [54] τῶν μίαν οὐ χρεῶν ἐστὶν - ἐν ᾧ πεπλανημένοι
 εἰσὶν -·
 [55] τάντ' αἰ δ' ἐκρίναντο δέμας καὶ σήματ' ἔθεντο
 [56] χωρὶς ἀπ' ἀλλήλων, τῇ μὲν φλογὸς αἰθέριον πῦρ,
 [57] ἥπιον ὄν, μέγ' ἐλαφρόν, ἑωυτῷ πάντοσε τωυτόν,
 [58] τῷ δ' ἐτέρῳ μὴ τωυτόν· ἀτὰρ κάκεϊνο κατ' αὐτό
 [59] τάντ' αἰ νύκτ' ἀδαῆ, πυκινὸν δέμας ἐμβριθὲς τε.
 [60] Τόν σοι ἐγὼ διάκοσμον ἐοικότα πάντα φατίζω,
 [61] ὥς οὐ μὴ ποτέ τις σε βροτῶν γνώμη παρελάσσει.

- [IX-1] Αὐτὰρ ἐπειδὴ πάντα φάος καὶ νύξ ὀνόμασται
 [2] καὶ τὰ κατὰ σφετέρας δυνάμεις ἐπὶ τοῖσι τε καὶ
 τοῖς,
 [3] πᾶν πλέον ἐστὶν ὁμοῦ φάεος καὶ νυκτὸς ἀφάντου
 [4] ἴσων ἀμφοτέρων, ἐπεὶ οὐδετέρῳ μέτα μηδέν.

- [X-1] Εἴση δ' αἰθερίαν τε φύσιν τὰ τ' ἐν αἰθέρι πάντα
 [2] σήματα καὶ καθαρᾶς εὐαγέος ἡελίοιο
 [3] λαμπάδος ἔργ' αἰδήλα καὶ ὀππόθεν ἐξεγένοντο,
 [4] ἔργα τε κύκλωπος πεύσῃ περίφοιτα σελήνης
 [5] καὶ φύσιν, εἰδήσεις δὲ καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχοντα

[Üçüncü Kısım “Sanılar”]

[50] Burada kesiyorum inanılır söz ve hakikati kuşatan dü-
şüncelerimi;

bundan sonra ise fanilerin sanılarını öğren

benim sözlerimin tekinsiz düzenine kulak vererek.

Zira yargılarını iki biçimle¹ adlandırma üzerine kurdular;

bunlardan biri zorunlu değil -burada yanlışları var-;

[55] karşıtlara ayırttirdılar cismi ve bu ikisinin işaretlerini or-
taya koydular

ayırarak birini diğerinden, buraya bir yandan göksel ateşin²
koydular nazik alevini, oldukça hafif, kendiyle her yerinde eş,
ama başkasıyla değil; bir yandansa bunun tam karşıtını,
karanlık gece, koyu bir siluet, ağır hem de.

[60] Evrenin düzenini baştanbaşa bana görüldüğü gibi akta-
rıyorum sana,

ki hiçbir zaman herhangi bir faninin yargısı aşmasın seni.

[IX-1] Dahası, mademki her şey “ışık” ve “gece” olarak adlan-
dırıldı

ve onların imkânlarına karşılık gelenler “bunlar” ve “şunlar”,
evren hemhâl bir biçimde doludur ışıkla ve karanlık geceyle,
eşittir her ikisi, madem hiçbir şey yok hiçbirleriyle ortak.

[X-1] Bileceksin ama hem göksel doğayı hem de gökteki her
şeyi,

işaretleri³ ve adına “lekesiz parlak güneş” denen meşalenin
yakıp-yıkıcı işlerini ve bunların nereden fışkırıp oluştuklarını,
öğreneceksin yuvarlak yüzlü ayın avare işlerini de, ve kö-
künü,

[5] bileceksin her yandan kuşatan göğü de, nereden fışkırdı-
ğını,

¹ Karşıtlarla.

² Yunancası: *aither*.

³ Yıldızları.

[6] ἔνθεν ἔφυ τε καὶ ὥς μιν ἄγουσ' ἐπέδησεν Ἀνάγκη
[7] πείρατ' ἔχειν ἄστρον.

[XI-1] ...πῶς γαῖα καὶ ἥλιος ἡδὲ σελήνη
[2] αἰθήρ τε ξυνὸς γάλα τ' οὐράνιον καὶ ὄλυμπος
[3] ἔσχατος ἡδ' ἄστρον θερμὸν μένος ὥρμήθησαν
[4] γίγνεσθαι.

[XII-1] Αἱ γὰρ στεινότεραι πληντο πυρὸς ἀκρήτιοι,
[2] αἱ δ' ἐπὶ ταῖς νυκτός, μετὰ δὲ φλογὸς ἴεται αἷσα¹
[3] ἐν δὲ μέσῳ τούτων δαίμων ἢ πάντα κυβερνᾷ·
[4] πάντα γὰρ <ἦ> στυγεροῖο τόκου καὶ μίξιος ἄρχει
[5] πέμπουσ' ἄρσενι θῆλυ μιγῆν τό τ' ἐναντίον αὖτις
[6] ἄρσεν θηλυτέρῳ.

[XIII] Πρώτιστον μὲν Ἔρωτα θεῶν μητίσατο
πάντων...

[XIV] Νυκτιφαῆς περὶ γαῖαν ἀλώμενον ἀλλότριον
φῶς...

[XV] αἰεὶ παπταίνουσα πρὸς αὐγὰς ἡελίοιο.

¹ Burada Parmenides yıldız kayması ya da <eğer şahit oldu ya da duyduysa> bir kuyruklu yıldızdan bahsediyor olsa gerektir. Bu satırda geçen “αἷσα” sözcüğü, küçük harfle yazılmış olduğundan olsa gerek, hemen tüm çevirilerde sözcüğün tam anlamı olan “belli bir oranda” ifadesiyle karşılanmıştır. Öte yandan Parmenides, şiirin her noktasında adalet tanrıçası *Dikê* ve <*Aisa* gibi> kader tanrıçası olan *Moirai*'nın adını geçirir. Bu durumda gerçekten de *Aisa*'dan bahsediyor olması kuvvetle muhtemeldir.

hem de bir anlamda onu mahkûm ettiğini *Zorunluluğun* sınırlarını tutmaya yıldızların.

[XI-1] ... yer ve güneş ve de ay,
göksel-doğa ve ortak samanyolu
hem de gökyüzü ve *Olümpos* en dışta ve de yıldızların
sıcak gücü
nasıl da can atıyordu meydana gelmeye.

[XII-1] Zira daha dar olanlar¹ dolu katıksız ateşle,
bunları çevreleyenlerse geceyle, aralarına ise alev püs-
kürtür *Aisa* kararında;
bütün bunların ortasında her şeyi çekip çeviren *daimon*
tüm o sancılı doğumu ve birleşmeleri yönetir
[5] göndererek kadını erkeğe birleşsin diye
ve de tam tersi bu sefer; erkeği kadına.

[XIII] Tüm tanrıların en başı olarak Eros'u buldu...

[XIV] Gece-parlayan (:Ay), yerin üzerinde dolanan öteki
ışık...

[XV] daima gözünü diken ışınlarına doğru parlak güne-
şin.

Ayrıca dizede geçen ve “püskürtür” diye çevrilmiş olan “ἔται” sözcüğü ise üçüncü tekil şahısla çekilmiş aktif bir fiildir. Bu durumda dizeyi “alev püskürtür *Aisa*” şeklinde çevirmek mümkündür. Dahası, sözcüğün ilk anlamını göz ardı etmemek adına “*Aisa*” ile birlikte sözcüğün “belli bir oranda” şeklinde karşılana gelmiş olan ilk anlamını da kullanarak, dizeyi “alev püskürtür *Aisa* kararında” şeklinde çevirmek, adetten olmasa da, uygun görülebilir -çn.

¹ Yıldızlar -çn.

[XVa] ὑδατόριζον εἶπεν τὴν γῆν

[XVI-1] Ὡς γὰρ ἕκαστος ἔχει κρᾶσιν μελέων
πολυπλάγκτων,

[2] τὼς νόος ἀνθρώποισι παρίσταται· τὸ γὰρ αὐτό

[3] ἔστιν ὅπερ φρονέει μελέων φύσις ἀνθρώποισιν

[4] καὶ πᾶσιν καὶ παντί· τὸ γὰρ πλεον ἔστι νόημα.

[XVII] δεξιτεροῖσιν μὲν κούρους, λαιοῖσι δὲ κούρας...

[XIX-1] Οὕτω τοι κατὰ δόξαν ἔφυ τάδε καὶ νυν ἔασι

[2] καὶ μετέπειτ' ἀπὸ τοῦδε πελευτήσουσι τραφέντα·

[3] τοῖς δ' ὄνομ' ἀνθρώποι κατέθεντ' ἐπίσημον
ἐκάστω.

[XVa] kökü suda dedi yeryüzünün

[XVI-1] Bir anlamda her biri sahip dolanıp duran uzuv-
ların karışımına,
us insanların öylece yanı başında durur;
aynıdır zira dosdoğru düşünen uzuvların doğası insan-
lar için,
hem her biri hem hepsi için; zira doludur düşünceyle.

[XVII] sağda oğlanlar, solda ise kızlar...

[XIX-1] Böylece, sanıya göre, fışkırdı bunlar ve mevcut-
lar şimdi,
ve büyüdükten sonra yok olacaklar;
bunların her birine ise birer ayırt edici isim atadı insan-
lar.

İnterlineer Aktarım

Περί φύσεως

Peri Phuseos

Hakkında Doğanın

I. Giriş

[1] Ἴπποι ταί με φέρουσιν, ὅσον τ' ἐπὶ θυμὸς ἰκάνοι,
Hippoi tai me pherousin, hoson t' epi thumos hikanoi,
Atlar beni taşıyan, kadar gönlümün erebileceği,

[2] πέμπων, ἐπεὶ μ' ἐς ὁδὸν βῆσαν πολύφημον
ἄγουσαι
pempon, epei m' es hodon besan poluphemon agousai
eşlik-ediyorlardı, sonra boyunca yolu üstlerinde efsa-
nevi taşıdıktan

[3] δαίμονος, ἥ κατὰ πάντ' ἄστη¹ φέρει εἰδότα φῶτα·
daimonos, he kata pant' aste pherei eidota phota;

[3.a] *daimonun*, boyunca tüm kentler taşıyan bilen kişiyi;

[3.b] *daimonun*, her yere sağ salim taşıyan bilen kişiyi;

[4] τῇ φερόμην· τῇ γάρ με πολύφραστοι φέρον ἵπποι

¹ Werner Jaeger bu dizedeki “kentler” anlamındaki ἄστη sözcüğünün “sağ-salim” anlamındaki ἀσινῇ sözcüğüyle değiştirilmesi gerektiği iddiasında (*a.g.e.*, s. 151). Bu yüzden bu satırı iki alternatif çeviri halinde ortaya koymayı uygun buldum -çn.

te pheromen; te gar me poluphrastoi pheron hippoi
burada taşınyordum; burada zira beni marifetli taşı-
yordu atlar

[5] ἄρμα τιταίνουσai, κούραι δ' ὁδὸν ἡγεμόνευον.
harma titainousai, kourai d'hodon hegemonēuoun.
arabayı çekerek, bakireler ise yola öncülük-ediyorlardı.

[6] Ἄξων δ' ἐν χνοίησιν ἱεὶ σὺριγγος αὐτήν
Akson d' en khnoiesin hiei suringos autēn
Dingil/mil ise yuvada çıkarıyordu kaval çığlığı

[7] αἰθόμενος - δοιοῖς γὰρ ἐπείγετο δινωτοῖσιν
aithomenos - doiois gar epeigeto dinotoisin
yanık - çift zira sürülüyordu yuvarlanmış

[8] κύκλοις ἀμφοτέρωθεν -, ὅτε σπερχοίατο πέμπειν
kuklois amphoterothen -, hote sperkhoiato pempein
tekerlekler her-iki-yandan, ki coşkuluydu eşlik etme

[9] Ἡλιάδες κούραι, προλιποῦσαι δώματα Νυκτός,
Heliades kourai, prolipousai domata Nuktos,
Helios'un bakireleri, geride bırakırken diyarını Gece-
nin/karanlığın,

[10] εἰς φάος, ὡσάμεναι κράτων ἄπο χερσὶ
καλύπτρας.
eis phaos, osamenai kraton apo khersei kaluptras,
doğru ışığa, iten başlarındaki geriye elleriyle örtüleri.

[11] Ἐνθα πύλαι Νυκτός τε καὶ Ἡματός εἰσι
κελεύθων,
entha pulai Nuktos te kai Ematos eisi keleuthon,

Oradadır iki-kanatlı-kapıları Gecenin hem de Günün
yollarının,

[12] καὶ σφας ὑπέρθυρον ἀμφὶς ἔχει καὶ λάινος οὐδός·
kai sphas huperthuron amphis ekhei kai lainos oudos;
ve onların üst-pervaz her ikisini tutar ve taştan eşik;

[13] αὐταὶ δ' αἰθέριαι πλεῖνται μεγάλοισι θυρέτροις·
autai d' aitheriai plevtai megaloisi thuretrois;
kendileri göksel kaplanır dev kapılarca;

[14] τῶν δὲ Δίκη πολύποινος ἔχει κληῖδας ἀμοιβούς.
ton de Dikê polupoinos ekhei kleidas amoibous.
Dikê ceza-yağdıran elinde-tutar anahtarlarını birbirini-
takip-edem.

[15] Τὴν δὴ παρφάμεναι κοῦραι μαλακοῖσι λόγοισιν
ten de parphamenai kourai malakoisi logoisin
O'nu kandırıyordu bakireler yumuşak sözlerle

[16] πεῖσαν ἐπιφράδέως, ὥς σφιν βαλανωτὸν ὀχῆα
peisan epiphradeos, hos sphin balanoton okhea
ikna-ediyorlardı ustaca, bir anlamda onlar için kapının
sürgüsünü

[17] ἀπτερέως ὥσειε πυλέων ἄπο· ταὶ δὲ θυρέτρων
aptereos oseie puleon apo: tai de thuretron
çabucak itsin diye kanatlarından; kapılarsa

[18] χάσμι' ἀχανὲς ποίησαν ἀναπτάμεναι
πολυχάλκους
khasm' akhanes poiesan anaptamenai polukhakous
açılıyordu ağzına-kadar yapılmış kanatlardaki tunçtan

[19] ἄξονας ἐν σύριγξιν ἀμοιβὰδὸν εἰλίξασαι.
aksonas en suriksin amoibadon eiliksasai
miller yuvalarında peşisıra dönerken

[20] γόμφοις καὶ περόνησιν ἀρηρότε· τῇ ῥα δι' αὐτέων
gomphois kai peronesin arerote: te ra di' auteon
civatalar ve çivilerle tutturulmuş-olan; burada işte içinden bu

[21] ἰθὺς ἔχον κοῦραι κατ' ἀμαξιτὸν ἄρμα καὶ ἵππους.
ithus ekhon kourai kat' amaksiton harma kai hippous.
geçerek tuttular/sürdüler bakireler üzerinde geniş-yolun araba ve atları.

[22] Καί με θεὰ πρόφρων ὑπεδέξατο, χεῖρα δὲ χειρὶ
kai me thea prophron hupedeksato, kheira de kheiri
Ve beni Tanrıça nazikçe buyur-etti, elimi eline

[23] δεξιτερὴν ἔλεν, ὥδε δ' ἔτος φάτο καί με
προσηύδα·
deksiteren helen, hode d' etos phato kai me proseuda:
sağ aldı, şu ise doğruca söyledi bana sözleri;

[24] ὦ κοῦρ' ἀθανάτοισι συνάορος ἡνιόχοισιν,
o kour' athanatoisi sunaoros heniokhoisin,
Ey delikanlı ölümsüz eşliğinde sürücüler,

[25] ἵπποις ταί σε φέρουσιν ἰκάνων ἡμέτερον δῶ,
hippois tai se pherousin hikanon hemeteron do,
atlar tarafından sen taşınarak gelen bizim evimize,

[26] χαῖρ', ἐπεὶ οὐτι σε μοῖρα κακὴ προὔπεμπε
νέεσθαι

khair', epei outi se moira kake proupempe veesthai
hoş geldin, madem ne senin kader kötü neden oldu çık-
mana

[27] τήνδ' ὁδόν - ἧ γὰρ ἀπ' ἀνθρώπων ἐκτὸς πάτου
ἐστίν-,
tend' hodon -e gar ap' anthropon ektois patou estin-,
bu yola -zira insanların dışındadır gezindiklerinin-,

[28] ἀλλὰ θέμις τε δίκη τε. Χρεὼ δέ σε πάντα
πυθέσθαι
alla themis te Dikê te. Khreo de se panta puthesthai
ama hak hem adalet hem de. Zorunlu ama senin hepsini
öğrenmen

[29] ἡμέν Ἀληθείης εὐκυκλέος ἀτρεμές ἦτορ
emen aletheies eukukleos atremes etor
bir yandan Hakikatin iyice-yuvarlanmış sarsılmaz yüre-
ğini

[30] ἡδὲ βροτῶν δόξας, ταῖς οὐκ ἐνὶ πίστις ἀληθής.
ede broton doksas, tais ouk eni pistis alethes.
bir yandansa fanilerin sanılarını, olmayan içinde inanç
hakiki.

[31] Ἄλλ' ἔμπης καὶ ταῦτα μαθήσεται, ὥς τὰ δοκοῦντα
all' empes kai tauta mathesai, hos ta dokounta
Ancak da bunları öğren, yani öyle-sanışlarını

[32] χρῆν δοκίμως εἶναι διὰ παντὸς πάντα περῶντα.
khren dokimos einai dia pantos panta peronta.
gerektiğini kabul-edilebilir olması boyunca tüm evreni
sefer.

II. "Hakikatler"

[II-1] Εἰ δ' ἄγ' ἐγὼν ἐρέω, κόμισαι δὲ σὺ μῦθον
ἀκούσας,
ei d' ag' egon ereo, komisai de su muthon akousas,
Öyleyse gel bizzat söyleyeceğim, can-kulağıyla sana anlatımı dinle,

[2] αἵπερ ὁδοὶ μοῦναι διζήσιός εἰσι νοῆσαι·
haiper hodoi mounai dizesios eisi noesai:
hangi yollar yalnızca irdeleme olduğunu akla-uygun;

[3] ἡ μὲν ὅπως ἔστιν τε καὶ ὥς οὐκ ἔστι μὴ εἶναι,
he men hopos estin te kai hos ouk esti me einai,
o bir yandan vardır hem de bir anlamda yoktur varolmaması,

[4] Πειθοῦς ἐστι κέλευθος - Ἀληθείη γὰρ ὀπηδεῖ -,
peithous esti keleuthos -aletheie gar opedei-,
ikna yoludur -Hakikati zira takip eder-,

[5] ἡ δ' ὥς οὐκ ἔστιν τε καὶ ὥς χρεών ἐστι μὴ εἶναι,
he d' hos ouk estin te kai hos khreon esti me einai,
o öte yandan bir anlamda yoktur hem de bir anlamda zorunludur varolmaması,

[6] τὴν δὴ τοι φράζω παναπευθέα ἔμμεν ἀταρπόν·
ten de toi phrazo panapeuthea emmen atarpon:
bu gerçekten de sana gösteriyorum girilmez olduğunu tümüyle yolun;

[7] οὔτε γὰρ ἂν γνοίης τό γε μὴ ἔόν - οὐ γὰρ ἀνυστόν
-

oute gar an gnoies to ge me eon - ou gar anuston -
ne zira bilebilirsin olmayanı varolan -değil zira uygula-
nabilir-

[8] οὐτε φράσαις·
oute sphasais:
ne de ifade edebilirsin;

[III] ... τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστίν τε καὶ εἶναι.
... to gar auto noein estin te kai einai.
... zira aynıdır düşünmek hem de varolmak.

[IV-1] Λεῦσσε δ' ὅμως ἀπεόντα νόῳ παρεόντα
βεβαίως·
Leusse d' homos apeonta noo pareonta bebaios:
Bak yine de mevcut-olmayanlar akıl-bakımından mev-
cutlar kesinlikle;

[2] οὐ γὰρ ἀποτμήξει τὸ ἐὼν τοῦ ἐόντος ἔχεσθαι
ou gar apotmeksei to eon tou eontos ekhesthai
zira kesmeyecek varolan varolanla sahip-olmasını

[3] οὐτε σκιδνάμενον πάντῃ πάντως κατὰ κόσμον
oute skidnamenon pante pantos kata kosmon
ne dağıtarak her yandan her şekilde göre düzene

[4] οὐτε συνιστάμενον.
oute sunistamenon.
ne de bir-araya-getirerek.

[V-1] Ξυνὸν δέ μοί ἐστιν, ὁππόθεν ἄρξωμαι·
Ksunon de moi estin, hoppothen arksomai:
Aynı şeydir benim için, nereden başlasam;

[2] τόθι γὰρ πάλιν ἴξομαι αὖθις.
tothi gar palin hiksomai authis.
oraya zira yeniden döneceğim geri.

[VI-1] Χρὴ τὸ λέγειν τε νοεῖν τ' ἐὼν ἔμμεναι· ἔστι γὰρ εἶναι,
khre to legein te noein t' eon emmenai: esti gar einai,
Zorunlu söylemek hem düşünmek hem de varolanın
olageldiğini; -dur zira varolması,

[2] μηδὲν δ' οὐκ ἔστιν. τὰ σ' ἐγὼ φράζεσθαι ἄνωγα.
meden d' ouk estin. Ta s' ego phrazesthai anoga.
hiç ise yoktur. Bunlar sana benim aklında-bulun-
durmanı buyurduğum.

[3] Πρώτης γὰρ σ' ἀφ' ὁδοῦ ταύτης διζήσιος <εἵργω>,
Protes gar s' aph' hodou tautes dizesios <eirgo>,
Asıl zira seni üzerinde yolu bu irdeleme <tuttuğum>,

[4] αὐτὰρ ἔπειτ' ἀπὸ τῆς, ἣν δὴ βροτοὶ εἰδότες οὐδέν
autar epeit' apo tes, hen de brotoi eidotes ouden
ancak sonra bu -dan, bir de fanilerin bilen hiçbir şey

[5] πλάττονται, δίκρανοι· ἀμηχανίη γὰρ ἐν αὐτῶν
plattontai, dikranoi: amekhanie gar en auton
dolandıkları, iki-başlılar; iktidarsızlık zira onların

[6] στήθεσιν ἰθύνει πλακτὸν νόον· οἱ δὲ φοροῦνται.
stethesin ithunei plakton noon: hoi de phorountai.
göğüslerinde yönetir dolanan düşüncüyü; sürüklenirler.

[7] κωφοὶ ὁμῶς τυφλοὶ τε, τεθηπότες, ἄκριτα φῦλα,
kophoi homos tuphloi te, tethepotes, akrita phula,

dilsizler hem körler de, şaşkınlara, kafası-karışık gürûh,

[8] οἷς τὸ πέλειν τε καὶ οὐκ εἶναι ταὐτὸν νενόμισται
hois to pelein te kai ouk einai tauton nenomistai

onlar hâzır-olmak hem de varolmamayı aynı addetmiş-
ler

[9] κού ταὐτόν, πάντων δὲ παλίντροπός ἐστι
κέλευθος.

kou tauton, panton de palintropos esti keleuthos.

hem de değil aynı, her şeyin geri-dönüşlüdür yolu.

[VII-1] Οὐ γὰρ μήποτε τοῦτο δαμῇ εἶναι μὴ ἔόντα·
Ou gar mepote touto dame einai me eonta:

Zira hiç bu zorlanamaz varolmaya varolmayan;

[2] ἀλλὰ σὺ τῆσδ' ἀφ' ὁδοῦ διζήσιος εἶργε νόημα·
alla su tesd' aph' hodou dizesios eirge noema:

ancak sen bu yolundan irdeleme esirge düşünceni;

[3] μηδέ σ' ἔθος πολύπειρον ὁδὸν κατὰ τήνδε βιάσθω,
mede s' ethos polupeiron hodon kata tende biastho,

ne de seni alışkanlık kanıksanmış yola bu mecbur bırak-
sın,

[4] νωμᾶν ἄσκοπον ὄμμα καὶ ἠχέεσαν ἀκουήν
noman askopon omma kai ekheesan akouen

bel bağla bulanık göze ve uğuldayan kulağa

[5] καὶ γλῶσσαν, κρῖναι δὲ λόγῳ πολύδηριν ἔλεγχον
kai glossan, krinai de logo poluderin elenkhon

ve dile, ayıkla logosla muğlak/muhtelif kanıtı

[6] ἔξ ἐμέθεν ῥηθέντα.

eks emethen rethenta.

benim söylediklerimden.

[VIII-1] Μόνος δ' ἔτι μῦθος ὁδοῖο

monos d' eti muthos hodoio

Yalnız-bir hâlâ anlatısı yolun

[2] λείπεται ὡς ἔστιν· ταύτη δ' ἐπὶ σήματ' ἔασι

leipetai hos estin: taute d' epi semat' easi

kalıyor geriye yani 'vardır'; bunun ise üzerinde işaretler var

[3] πολλὰ μάλ', ὡς ἀγένητον ἐὼν καὶ ἀνώλεθρόν
ἐστιν,

polla mal', hos ageneton eon kai anolethron estin,

çok fazla, bir anlamda oluşmamış olandır ve yoko-
lamaz/bozulamaz,

[4] ἔστι γὰρ οὐλομελές τε καὶ ἀτρεμές ἢ δ' ἀτέλεστον·
esti gar oulomeles te kai atremes ed' ateleston:

zira eksiksiz hem sarsılmaz hem de ereksizdir;

[5] οὐδέ ποτ' ἦν οὐδ' ἔσται, ἐπεὶ νῦν ἔστιν ὁμοῦ πᾶν,
oude pot' en oud' estai, epei nun estin homou pan,

ne bir-zaman vardı ne de olacak, madem halihazırda
vardır hemhâl-bir-biçimde evren,

[6] ἓν, συνεχές· τίνα γὰρ γένναν διζήσεαι αὐτοῦ;
hen, sunekhes: tina gar gennan dizeseai autou?

bir-olarak, sürekli; ne tür zira doğuş arayacaksın ona?

[7] πῇ πόθεν αὐξηθέν; οὔτ' ἐκ μὴ ἐόντος ἑάσω

pe pothen auksethen? out' ek me eontos easso

Hangi minvalde gelişmiştir? Ne olmayandan varolan
izin vereceğim

[8] φάσθαι σ' οὐδὲ νοεῖν· οὐ γὰρ φατὸν οὐδὲ νοητόν
phasthai s' oude noein: ou gar phaton oude noeton

söz etmene senin ne de düşünmene; değil zira söz edile-
bilir ne de düşünülebilir-

[9] ἔστιν ὅπως οὐκ ἔστι. τί δ' ἂν μιν καὶ χρέος ὥρσεν
estin hopos ouk esti. ti d' an min kai khreos orsen

dir 'yoktur'. Hangi olabilir onu zorunluluk çağırmış

[10] ὕστερον ἢ πρόσθεν, τοῦ μηδενὸς ἀρξάμενον,
φῶν;

husteron e prosthen, tou medenos arksamenon, phun?

sonra ya da önce, hiçten başlayarak, fışkırmaya?

[11] οὕτως ἢ πάμπαν πελέναι χρεῶν ἔστιν ἢ οὐχί.
houtos e pampan pelenai khreon estin e oukhi.

Böylece ya bütünüyle hâzır olması zorunludur ya da ol-
maması.

[12] Οὐδὲ ποτ' ἐκ μὴ ἐόντος ἐφήσει πίστιος ἰσχύς
Oude pot' ek me eontos ephesei pistios iskhys

Ne de varolmayandan izin verecek inanç kudreti

[13] γίγνεσθαι τι παρ' αὐτό· τοῦ εἵνεκεν οὔτε
γενέσθαι

gignesthai ti par' auto: tou heineken oute genesthai

meydana gelmesine bir şeyin öte kendinden; bu sebep-
ten ne oluş

[14] οὐτ' ὀλλυσθαι ἀνῆκε Δίκη χαλάσασα πέδησιν,
out' ollusthai aneke Dikê khalasasa pedesin,
ne de bozuluşa icazet vermiştir *Dikê* bırakmak suretiyle
zincirleri,

[15] ἀλλ' ἔχει ἡ δὲ κρίσις τούτων ἐν τῷδ' ἔστιν·
all ekhei: he de krisis touton en tod' estin:
bilakis tutmaktadır; eleği ise bunun şundadır:

[16] ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν· κέκριται δ' οὖν, ὥσπερ ἀνάγκη,
estin e ouk estin: kekritai d' oun, hosper ananke,
vardır ya da yoktur; ayrıştırıldı öyleyse, sanki zorunlu,

[17] τὴν μὲν ἔαν ἀνόητον ἀνώνυμον - οὐ γὰρ ἀληθής
ten men ean anoeton anonumon - ou gar alethes
birini bir kenara atması düşünülemez isimsiz - değildir
zira hakiki

[18] ἔστιν ὁδός - τὴν δ' ὥστε πέλειν καὶ ἐτήτυμον
estin hodos - ten d' hoste pelein kai etetumon einai.
yol - diğerini ise o halde hâzır ve gerçek olarak.

[19] Πῶς δ' ἂν ἔπειτα πέλοιτὸ ἐόν; πῶς δ' ἂν κε
γένοιτο;
Pos d'an epeita peloito eon? Pos d'an ke genoito?
Nasıl öyleyse hâzır olabilir varolan? Nasıl oluşa-
bildi/varlığa gelebildi?

[20] εἰ γὰρ ἔγεντ', οὐκ ἔστι, οὐδ' εἰ ποτε μέλλει
ἔσεσθαι.
ei gar egent', ouk esti, oud' ei pote mellei esesthai.

Eğer zira varlığa geldiyse, yoktur, ne de eğer günün birinde yazgılıysa var olmaya.

[21] Τὼς γένεσις μὲν ἀπέσβεσται καὶ ἄπυστος ὄλεθρος.

Tos genesis men apesbestai kai apustos olethros.

Böylece oluş sönük ve bilinemez bozuluş.

[22] Οὐδὲ διαιρετόν ἐστιν, ἐπεὶ πᾶν ἐστιν ὁμοῖον·

Oude diaireton estin, epei pan estin homoion:

Ne bölünebilirdir, madem evren hemhâldir;

[23] οὐδέ τι τῇ μᾶλλον, τό κεν εἴργοι μιν συνέχεσθαι,
oude ti te mallon, to ken eirgoi min sunekhesthai,

ne bir şey şurada daha fazla, bu alıkoyabilirdi onu sürekli-olmaktan,

[24] οὐδέ τι χειρότερον, πᾶν δ' ἔμπλεόν ἐστιν ἐόντος.
oude ti kheiroteron, pan d' empleon estin eontos.

ne de bir şey daha az, evren/şeylerin-tümü tıka-basa-doludur varolan.

[25] Τῷ ξυνεχὲς πᾶν ἐστιν· ἐὼν γὰρ ἐόντι πελάζει.

To ksunekhes pan estin: eon gar eonti pelazei.

Böylelikle yekpâredir evren/şeylerin-tümü; varolan zira varolana yapışır.

[26] Αὐτὰρ ἀκίνητον μεγάλων ἐν πείρασι δεσμῶν

Autar akineton megalon en peirasi desmon

Yine de devinimsizdir büyük içinde sınırları bağların

[27] ἔστιν ἄναρχον ἄπαυστον, ἐπεὶ γένεσις καὶ ὄλεθρος

estin anarkhon apauston, epei genesis kai olethros
başsız sonsuzdur, madem oluş ve bozuluş

[28] τῆλε μάλ' ἐπλάχθησαν, ἀπῶσε δὲ πίστις ἀληθής.
tele mal' eplakhthesan, apose de pistis alethes.
uzaklara epeyce sürülmüştür, dışlanmıştı ama inanç
hakiki.

[29] Ταὐτόν τ' ἐν ταύτῳ τε μένον καθ' ἑαυτό τε κεῖται
Tauton t' en tauto te menon kath' eauto te keitai
Aynı hem aynı şeyin içinde hem duradurur kendi ken-
dine hem yatar

[30] χοῦτως ἔμπεδον αὖθι μένει· κρατερὴ γὰρ Ἀνάγκη
khoutos empedon authi menei: kratere gar Ananke
bu yolla sapasağlam orada duradurur; güçlü zira Zo-
runluluk

[31] πείρατος ἐν δεσμοῖσιν ἔχει, τό μιν ἀμφὶς ἐέργει,
peiratos en desmois in ekhei, to min amphis eergei,
sınırın bağlarında tutar, onu her-iki-yandan hapseder,

[32] οὐνεκεν οὐκ ἀτελεύτητον τὸ ἐὼν θέμις εἶναι·
houneken ouk ateleuteton to eon themis einai:
bu yüzden değil sonsuz varolan Hakça olması;

[33] ἔστι γὰρ οὐκ ἐπιδεές· μὴ ἐὼν δ' ἂν παντὸς ἐδεῖτο.
esti gar ouk epidees: me eon d'an pantos edeito.
zira değil noksan; varolmayan ise her şeye muhtaç.

[34] Ταὐτόν δ' ἐστὶ νοεῖν τε καὶ οὐνεκεν ἔστι νόημα.
tauton d' esti noein te kai houneken esti noema.
Aynıdır düşünme hem de nesnesinin var düşüncesi.

[35] Οὐ γὰρ ἀνευ τοῦ ἐόντος, ἐν ᾧ πεφρατισμένον
ἐστίν,

ou gar aneu tou eontos, en ho pephatismenon estin,

Zira yoksun varolandan, ifade edilmiş olanda,

[36] εὐρήσεις τὸ νοεῖν· οὐδ' ἦν γὰρ <ἦ> ἔστιν ἢ ἔσται
eureseis to noein: oud' en gar e estin e estai

bulamayacaksın düşünmeyi; ne zira var ne de varolacak

[37] ἄλλο πάρεξ τοῦ ἐόντος, ἐπεὶ τό γε Μοῖρ'
ἐπέδησεν

allo pareks tou eontos, epei to ge Moir' epedesen

başka dışında varolanın, madem Moira mahkûm etmiştir

[38] οὐλον ἀκίνητόν τ' ἔμεναι· τῷ πάντ' ὄνομ' ἔσται,
oulon akineton t' emenai: to pant' onom' estai,

bütünüyle devinimsiz kalmaya; böylece her şey adlar
olacak,

[39] ὅσσα βροτοὶ κατέθεντο πεποιθότες εἶναι ἀληθῆ,
hossa brotoi katethento peoithotes einai alethe,

fanilerin koyduğu ikna-olarak oldukları hakiki,

[40] γίγνεσθαί τε καὶ ὄλλυσθαι, εἶναί τε καὶ οὐχί,
gignesthai te kai ollusthai, einai te kai oukhi,

varlığa-gelme hem de yok-olma, varolma hem de ol-
mama,

[41] καὶ τόπον ἀλλάσσειν διὰ τε χροῶα φανὸν ἀμείβειν.
kai topon allassein dia te khroa phanon ameibein.

ve yer değiştirme ve de parlak rengin dönüşmesi.

[42] Αὐτὰρ ἐπεὶ πείρας πύματον, τετελεσμένον ἐστί
Autar epei peiras pumaton, tetelesmenon esti
Ancak madem sınır en-son, tamamlanmış-olandır

[43] πάντοθεν, εὐκύκλου σφαίρης ἐναλίγκιον ὄγκῳ,
pantothen, eukuklou sphaires enalinkion onko,
her yandan, yusuvarlak küre gibi yığını,

[44] μεσσόθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ· τὸ γὰρ οὔτε τι μεῖζον
messothen isopales pante: to gar oute ti meizon
merkezden türdeş her-yana; zira ne bir şey büyük

[45] οὔτε τι βαιότερον πελέναι χρεόν ἐστι τῇ ἢ τῇ.
oute ti baioteron pelenai khreon esti te e te.
ne de bir şey küçük olması zorunludur orada ya da bu-
rada.

[46] Οὔτε γὰρ οὐκ ἐὼν ἔστι, τό κεν παύοι μιν ἱκνεῖσθαι
Oute gar ouk eon esti, to ken pauoi min hikneisthai
Ne zira varolmayan vardır, bu durdurabilirdi onu eriş-
meden

[47] εἰς ὁμόν, οὔτ' ἐὼν ἔστιν ὅπως εἴη κεν ἐόντος
eis homon, out' estin hopos eie ken eontos
hemhâl-olana, ne de varolan -dır öyle olabilir varolan-
dan

[48] τῇ μᾶλλον τῇ δ' ἥσσον, ἐπεὶ πᾶν ἐστιν ἄσυλον·
te mallon te d' hesson, epei pan estin asulon:
orada daha fazla burada ise daha az, madem evren el-
değmemiştir;

[49] οἱ γὰρ πάντοθεν ἴσον, ὁμῶς ἐν πείρασι κύρει.

hoi gar pantothen ison, homos en peirasi kurei.
zira her yönden eştir, hemhâl-bir-biçimde sınırlarında
hüküm-sürer.

III. “Sanılar”

[50] Ἐν τῷ σοι παύω πιστὸν λόγον ἡδὲ νόημα
En to soi pauo piston logon ede noema
Burada sana kesiyorum inanılır söz ve de düşünceleri

[51] ἀμφὶς ἀληθείης· δόξας δ' ἀπὸ τοῦδε βροτείας
amphis aletheies: doksas d' apo toude broteias
kuşatan hakikati; sanıları ise sonra bundan fanilerin

[52] μάνθανε κόσμον ἐμῶν ἐπέων ἀπατηλὸν ἀκούων.
manthane kosmon emon epeon apatelon akouon.
öğren düzenine benim sözlerimin tekinsiz kulak-vererek.

[53] Μορφὰς γὰρ κατέθεντο δύο γνώμας ὀνομάζειν·
Morphas gar katethento duo gnomas onomazein:
Biçimle zira kurdular iki yargılarını adlandırma:

[54] τῶν μίαν οὐ χρεὼν ἔστιν - ἐν ᾧ πεπλανημένοι
εἰσὶν -
ton mian ou khreon estin - en ho peplenemenoi eisin-:
bunlardan biri değildir zorunlu/gerekli - burada yanılgılar var -;

[55] τάντ' ἵα δ' ἐκρίναντο δέμας καὶ σήματ' ἔθεντο
tantia d' ekrinanto demas kai semat' ethento
karşıtlara ayırttılar cismi/bedeni/silueti ve bu-ikisinin-işaretlerini ortaya koydular

[56] χωρὶς ἀπ' ἀλλήλων, τῇ μὲν φλογὸς αἰθέριον πῦρ,
khōris ap' allelon, te men phlogos aitheron pur,
ayırarak birini diğ erinden, buraya bir yandan alevini
göksel ateş in,

[57] ἥπιον ὄν, μέγ' ἐλαφρόν, ἐωυτῷ πάντοσε τωυτόν,
epion on, meg' elaphron, heouto pantose touton,
nazik olan, oldukça hafif, kendiyle her yerinde eş,

[58] τῷ δ' ἐτέρῳ μὴ τωυτόν· ἀτὰρ κακείνο κατ' αὐτό
to d' hetero me touton: atar kakeino kat' auto
başkasıyla ise değil eş; öte yandan/ancak sonraki ken-
dinde

[59] τάντ' ἰα νύκτ' ἀδαῖ, πυκινὸν δέμας ἐμβριθές τε.
tantia nukt' adae, pukinon demas embrithes te.
karş it gece karanlık, koyu/yoğ un siluet/cisim ağır hem
de.

[60] Τόν σοι ἐγὼ διάκοσμον εἰκότα πάντα φατίζω,
Ton soi ego diakosmon eikota panta phatizo,
Sana bana baştan-başa-düzenini göründüğü-gibi her-şe-
yin/evrenin aktarıyorum,

[61] ὥς οὐ μή ποτέ τίς σε βροτῶν γνώμη παρελάσση.
hos ou me pote tis se broton gnome parelasse.
ki hiçbir zaman herhangi bir seni faninin yargısı aş ma-
sın.

[IX-1] Αὐτὰρ ἐπειδὴ πάντα φάος καὶ νύξ ὀνόμασται
Autar epeide panta phaos kai nuks onomastai
Dahası mademki her şey ışık ve gece olarak adlandırıldı

[2] καὶ τὰ κατὰ σφετέρως δυνάμεις ἐπὶ τοῖσί τε καὶ τοῖς,

kai ta kata spheteras dunameis epi toisi te kai tois,

ve karşılık gelenler onların imkânlarına bunlar ve şunlar,

[3] πᾶν πλέον ἐστὶν ὁμοῦ φάεος καὶ νυκτὸς ἀφάντου

pan pleon estin homou phaeos kai nuktos aphantou

evren doludur hemhâl-bir-biçimde ışıkla ve geceyle karanlılık

[4] ἴσων ἀμφοτέρων, ἐπεὶ οὐδετέρῳ μετὰ μηδέν.

ison amphoteron, epei oudetero meta meden.

eşit her-ikisi, madem hiçbirisiyle ortak hiçbir şey.

[X-1] Εἶση δ' αἰθερίαν τε φύσιν τὰ τ' ἐν αἰθέρι πάντα

Eise d' aitherian te phusin ta t' en aitheri panta

Bileceksin ama göksel hem doğayı hem de gökteki her şeyi

[2] σήματα καὶ καθαράς εὐαγέος ἡελίοιο

semata kai katharas euageos eelioio

işaretleri ve lekesiz parlak güneş

[3] λαμπάδος ἔργ' αἰδέλα καὶ ὀππόθεν ἐξεγένοντο,

lampados erg' aidela kai hoppothen eksegenonto,

meşalenin işlerini yakıp-yıkıcı ve nereden fışkırıp-oluştuklarını,

[4] ἔργα τε κύκλωπος πεύση περίφοιτα σελήνης

erga te kuklopos peuse periphoita selenes

işlerini de yuvarlak-yüzlü öğreneceksin avare ayın

[5] καὶ φύσιν, εἰδήσεις δὲ καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχοντα
kai phusin, eideseis de kai ouranon amphis ekhonta
ve kökenini/kökünü, bileceksin de göğü her-iki-yandan
tutan/kuşatan

[6] ἔνθεν ἔφϋ τε καὶ ὥς μιν ἄγουσ' ἐπέδησεν Ἀνάγκη
enthen ephu te kai hos min agous' epedesen Ananke
nereden fışkırdığını hem de bir anlamda onu mahkûm-
ettiğini Zorunluluğun

[7] πείρατ' ἔχειν ἄστρον.
peirat' ekhein astron.
sınırlarını tutmaya yıldızların.

[XI-1] ...πῶς γαῖα καὶ ἥλιος ἡδὲ σελήνη
...pos gaia kai helios ede selene
...nasıl yer ve güneş ve de ay

[2] αἰθήρ τε ξυνὸς γάλα τ' οὐράνιον καὶ Ὀλυμπος
aither te ksunos gala t' ouranion kai olumpos
aither/göksel-doğa hem de ortak samanyolu hem de
gökyüzü ve Olümpos

[3] ἔσχατος ἡδ' ἄστρον θερμὸν μένος ὥρμήθησαν
eskhatos ed' astron thermon menos hormethesan
en-dışta ve de yıldızların sıcak gücü can-atıyordu

[4] γίγνεσθαι.
gignesthai.
meydana-gelmeye.

[XII-1] Αἱ γὰρ στεινότεραι πλῆντο πυρὸς ἀκρήτιοι,
Hai gar steinoterai plento puros akretoio,

Zira daha-dar-olanlar dolu ateşle katıksız,

[2] αἰ δ' ἐπὶ ταῖς νυκτός, μετὰ δὲ φλογὸς ἴεται αἷσα·
hai d' epi tais nuktos, meta de phlogos hietai aisa:

çevresindekilerse bunların geceyle, aralarına ama alev
püskürtür *Aisa*/belli-bir-oranda;

[3] ἐν δὲ μέσῳ τούτων δαίμων ἢ πάντα κυβερνᾷ·
en de meso touton daimon he panta kuberna:

ortasında bunların *daimon* her şeyi çekip-çeviren;

[4] πάντα γὰρ <ἡ> στυγεροῖο τόκου καὶ μίξις ἀρχεῖ
panta gar <he> stugeroio tokou kai miksios arkhei
tüm zira <o> sancılı doğumu ve birleşmeleri yöne-
tir/başlatır

[5] πέμπουσ' ἄρσενι θῆλυ μιγῆν τό τ' ἐναντίον αὐτίς
pempous' arseni thelu migen to t' enantion autis
göndererek erkeğe kadını birleşsin diye ve de tam tersi
bu sefer

[6] ἄρσεν θηλυτέρῳ.
arsen theluterō.
erkeği kadına.

[XIII] Πρώτιστον μὲν Ἔρωτα θεῶν μητίσατο
pántōn...

Protiston men Erota theon metisato panton...

En-başı *Eros*'u tanrıların buldu tüm...

[XIV] Νυκτιφαῆς περὶ γαῖαν ἀλώμενον ἀλλότριον
phōs...

Nuktifhaes peri gaiian alomenon allotrion phos...

Gece-parlayan üzerinde yerin dolanan öteki ışık...

[XV] αἰεὶ παπταίνουσα πρὸς αὐγὰς ἡελίοιο.

aiei paptainousa pros augas eelioio.

daima gözünü-diken doğru ışınlarına parlak-güneşin.

[XVa] ὑδατόριζον εἶπεν τὴν γῆν

hudatorizon eipein ten gen

kökü-suda dedi yeryüzünün

[XVI-1] Ὡς γὰρ ἕκαστος ἔχει κρᾶσιν μελέων

πολυπλάγκτων,

Hos gar hekastos ekhei krasin meleon poluplankton,

Bir anlamda zira her biri sahip karışımına uzuvların dolanıp-duran,

[2] τὼς νόος ἀνθρώποισι παρίσταται· τὸ γὰρ αὐτό

tos noos anthropoisi paristatai: to gar auto

öylece *nous*/akıl insanların yanibaşında-durur; zira aynı

[3] ἔστιν ὅπερ φρονέει μελέων φύσις ἀνθρώποισιν

estin hoper phroneei meleon phusis anthropoisin

-dır dosdoğru-düşünen uzuvların doğası insanlar için

[4] καὶ πᾶσιν καὶ παντί· τὸ γὰρ πλέον ἐστὶ νόημα.

kai pasin kai panti: to gar pleon esti noema.

hem her biri hem hepsi için: zira doludur düşünceyle.

[XVII] δεξιτεροῖσιν μὲν κούρους, λαιοῖσι δὲ κούρας...

deksiteroisin men kourous, laioisi de kouras...

sağda delikanlılar, solda ise bakireler...

[XIX-1] Οὕτω τοι κατὰ δόξαν ἔφθ τάδε καὶ νυν ἔασι

Houto toi kata doksan ephu tade kai nun easi

Böylece göre sanıya fışkırdı bunlar ve şimdi mevcutlar

[2] καὶ μετέπειτ' ἀπὸ τοῦδε πελευτήσουσι τραφέντα·

kai metepeit' apo toude peleutesousi traphenta:

ve sonra böyle bundan yok olacaklar büyüdükten;

[3] τοῖς δ' ὄνομ' ἄνθρωποι κατέθεντ' ἐπίσημον

ἐκάστω.

tois d' onom' anthropoi katethent' episemon hekasto.

bunların ise isim insanlar atadılar ayırt-edici her birine.

Sözlük

- ἀγένητον (*agenêton*): oluşmamış <olan>
ἄδαῖ (*adaê*): karanlık
ἄθάνατος (*athanatos*): ölümsüz
αἰδηλος (*aidêlos*): yakıp-yıkıcı
αιθέριον (*aitherion*): göksel
αἶσα (*aisa*): belli-bir-oranda, kararında
ἀλήθεια (*alêtheia*): hakikat, doğruluk
ἄλλότριον (*allotrion*): öteki, yabancı
ἀμηχανία (*amêkhania*): iktidarsızlık
ἀνάγκη (*anankê*): zorunlu
ἄναρχον (*anarkhon*): başsız
ἄνθρωπος (*anthrôpos*): insan, adam
ἀνόητον (*anoêton*): düşünülemez
ἄνώλεθρον (*anôlethron*): bozulamaz, yok olamaz <olan>
ἄνώνυμον (*anônümon*): isimsiz
ἀπατηλόν (*apatêlon*): tekinsiz, yanıltıcı
ἄπαυστον (*apauston*): sonsuz, bitimsiz, duraksız
ἄπεόντα (*apeonta*): mevcut olmayanlar
ἄρμα (*harma*): araba
ἄρσιν (*arsen*): erkek
ἄρχειν (*arkhein*): başlatmak, yönetmek
ἄστρον (*astron*): yıldız
ἀτέλεστον (*ateleston*): ereksiz
ἀτρεμής (*atremês*): sarsılmaz
βροτός (*brotos*): ölümlü, fânî
γαῖα (*gaia*): yer
γάλα (*gala*): samanyolu
γένεσις (*genesis*): oluş, varlığa gelme
γίγνεσθαι (*gignesthai*): meydana gelme
γλῶσσα (*glôssa*): dil

δέσμη (*desmê*): bağ
διαιετόν (*diaireton*): bölünebilir
δίζησις (*dizêsis*): araştırma, irdeleme
δίκη (*dike*): adalet
δικρανοί (*dikranoi*): iki başlılar
δόξα (*doksa*): sanı, kanı
δύναμις (*dunamis*): imkân
ἔθος (*ethos*): alışkanlık
εἰδότα (*eidota*): bilenler
εἶναι (*einai*): var olmak
ἐλαφρόν (*elaphron*): hafif
ἐμβριθές (*embrithes*): ağır
ἐμμεναι (*emmenai*): olagelmek
ἐμπλεον (*empleon*): tıka-basa-dolu
ἐν (*hen*): bir
ἐπεὶ (*epei*): madem, sonra
ἐπίσημον (*episêmon*): ayırt edici
ἐργον (*ergon*): iş, eser
ἔστιν (*estin*): vardır, -dır
ἐσχατος (*eskhatos*): en dış<taki>
ἐτήτυμον (*etêtümon*): gerçek
εὐαγῇ (*euagê*): parlak
εὐκυκλος (*euküklos*): iyice-yuvarlanmış, yusyuvarlak
ἡγεμονεύω (*hêgemoneuô*): yola öncülük ediyorum
ἥλιος (*hêlios*): güneş
ἡμαρ (*êmar*): gün
ἥπιον (*êpion*): nazik
θεά (*thea*): tanrıça
θέμις (*themis*): hak
θεός (*theos*): tanrı
θέρμον (*thermon*): sıcak
θῆλυ (*thêlü*): kadın, dişi
θυμός (*thümos*): gönül
ἵημι (*hiêmi*): zerketmek, püskürtmek, fırlatmak
ἵππος (*hippos*): at

ἴσον (*ison*): eş<it>
καθαρός (*katharos*): lekesiz
κακεῖνο (*akeino*): sonraki
κακός (*kakos*): kötü
κόρος (*koras*): delikanlı, oğlan
κόσμος (*kosmos*): düzen
κουραί (*kourai*): bakireler, kızlar
κρίνειν (*krinein*): ayıklamak, elekten geçirmek
κρίσις (*krisis*): elek
κυβερνάω (*kübernaō*): çekip-çeviriyorum
λαμπάς (*lampas*): meşale
λέγειν (*legein*): konuşmak, söylemek
λόγος (*logos*): söz
μέγας (*megas*): büyük, koca
μένειν (*menein*): duradurmak
μηδέν (*mêden*): hiç
μῖξαι (*miksai*): karıştırmak
μοῖρα (*moira*): kader
μορφή (*morphê*): biçim
μῦθος (*mûthos*): anlatı
νοεῖν (*noein*): düşünmek
νόημα (*noêma*): düşünce
νοητόν (*noêton*): düşünülebilir <olan>
νυν (*nûn*): halihazırda, şimdi
νύξ (*nûks*): gece, karanlık
ξυνεχές (*ksünekhes*): yekpâre
ξυνός (*ksünos*): ortak
ὁδός (*hodos*): yol
ὀλλυσθαι (*ollusthai*): bozulma, yok olma
ὁμοῦ (*homou*): hemhâl bir biçimde
οὐλομελής (*oulomeles*): eksiksiz
οὐρανός (*ouranos*): gök<yüzü>
πάλιν (*palin*): yeniden
παρελαύνειν (*parelaunein*): aşmak
παρεόντα (*pareonta*): mevcut olanlar

πειραα (peirar): sınır
πέλειν (pelein): hâzır olmak
πέμπω (pempô): eşlik ediyorum
πίστις (pistis): inanç
πολύπειρον (polüpeiron): kanıksanmış
πολύποινος (polüpoinos): ceza yağdıran
πρόσθεν (prosthen): önce
πρώτιστον (prôtiston): en baştaki
πυκινόν (pükinon): koyu, yoğun
πῦρ (pür): ateş
σελήνη (selênê): ay
σημα (sêma): işaret
στεινότεραι (steinoterai): daha dar olanlar
στυγερός (stügeros): sancılı
συνεχές (sünekhes): sürekli
τὸ ἐόν (to eon): varolan
τὸ πᾶν (to pan): şeylerin tümü, evren
τὰντία (tantia): karşıtlar
ταυτόν (tauton): aynı
τετελεσμένον (tetelesmenon): tamamlanmış <olan>
τῇ (tê): şurada
τόκος (tokos): doğum
ὑστερον (hüsteron): sonra
φάος (phaos): ışık
φέρω (pherô): taşıyorum
φλόξ (phloks): alev
φράζεσθαι (phrazesthai): akılda bulundurma
φύειν (phüein): fışkırmak
φύσις (phüsis): doğa
φώς (phôs): adam, kişi
χρέος (khreos): zorunlu, gerekli
ὥς (hôs): bir anlamda

Kaynaklar

John Burnet, *Early Greek Philosophy*, A. and C. Black, Londra ve Edinburgh, 1930.

Hermann Diels, *Die Fragmente der Vorsokratiker*, Weidmannsche Buchhandlung, Berlin, 1903.

Martin Heidegger, *Parmenides*, İng. çev. Andre Shuwer, Indiana University Press, 1992.

Arnold Hermann, *To Think Like God*, Parmenides Publishing, 2004.

Werner Jaeger, *İlk Yunan Filozoflarında Tanrı Düşüncesi*, İthaki Yayınları, İstanbul, 2011.

Martin J. Henn, *Parmenides of Elea*, Praeger, Westport, 2003.

Walther Kranz, *Antik Felsefe*, çev. Suad Baydur, Sosyal Yayınları, İstanbul, 2009.

Diogenes Laertios, *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*, çev. Candan Şentuna, YKY, İstanbul, 2007.

Richard Mckirahan, *Philosophy Before Socrates*, Hackett Publishing, Indianapolis, 2010.

Paul Tannery, *Pour l'Histoire de la Science Hellène, de Thalès à Empédocle*, Gautier-Villars, Paris, 1887.

Leonardo Taran, *Parmenides*, Oxford University Press, Londra, 1965.

Dionysos
Yok Edilmez Yaşamın Arketip İmgesi
Carl Kerényi

Eski Yunan dünyası içindeki hiçbir Yunan tanrısı eserlerde ve doğal hayatta Dionysos kadar geniş bir biçimde yer almaz Bu çalışmada tanınmış mit uzmanı ve tarihçi Carl Kerényi, Dionysos kültürünün tarihsel boyutunu Minos kültüründe ortaya çıkışından itibaren irdeler ve bu kültürün Roma İmparatorluğu zamanında kozmopolit bir nitelik kazanıp bir geç antikçağ dinine dönüşümüne tanıklık etmemizi sağlar. Önce Atina sonra da tüm eski Yunan halkının tragedya ve onun ayrılmaz parçası Dionysos'u kabul edip benimsemeleri tüm kültür tarihinin en büyük mucizesi olarak görülür. Tragedya ve komedya, Dionysos dininin ritüellerinden olgunlaşıp gelişerek tüm insanlığa mal olmuş olgular olarak kabul edilmekte, Dionysos dini ise Avrupa dinler tarihinde başlı başına bir bölüm teşkil etmektedir.

Eleusis
Anne Kızın Arketip İmgesi
Carl Kerényi

Atina yakınlarındaki Eleusis tapınağı, yaklaşık iki bin yıllık mazisi olan bir gizem kültürünün merkeziydi ve mensupları dünyanın dört bir yanından buraya akıyordu. İnsanlarda vizyon görme eğilimlerini dik-kate alan Kerényi, Eleusis gizemlerini sadece Yunan miti bakış açısından değil, insan tabiatı bakımından incelemektedir. Kerényi'ye göre, her yıl güz aylarında Demeter'in kaçırılan kızı Persephone'yi arayışını temel alan antik mit çerçevesinde düzenlenen geleneksel Eleusis törenleri, sadece kadının olgunlaşma arayışıyla eşdeğer değildi; Eleusis törenleri her insanın kimlik arayışını simgeleyen bir olguydu. Bu törenlerin içeriğini inceleyen Kerényi, arkeolojik bulguları, sanatsal objeleri ve dinler tarihini de göz önüne almakta ve diğer uygarlıkların mitolojileriyle pek çok ortaklıklar kurmaktadır.

Prometheus
İnsan Varoluşunun Arketip İmgesi
Carl Kerényi

Tanrı Prometheus, ateşi cennetten çaldı ve insanların kullanımına sundu. Zeus bu hareketinin cezası olarak onu bir kayaya zincirledi ve bir şahin durmadan ciğerini pençeleyip durdu, ta ki Herakles onu bu durumdan kurtarana kadar. Eski Yunanlar için Prometheus'un salıveriliş miti ilkel bir varoluş yasasını ve insanoğlunun kaderini yansıtmaktadır. Carl Kerényi Prometheus'un öyküsünü ve bu bağlamda ilk işlevini ortaya koymaya çalıştığı mit yaratımı sürecini incelemekte; ilk olarak Yunan imgeleminde sonra da Batı geleneğinin romantik şiirinde bu ilkel öykünün nasıl evrensel bir kader anlayışıyla donatıldığını bulma arayışındadır. Kerényi, bu evrim geçiren mitin eski Yunan'da Hesiodos ve Aiskkhülos'tan başlayarak Batı destan geleneğinde nasıl işlendiğini görmek için Goethe ve Shelley'e kadar izini sürmekte, daha sonra miti insan cüretkârlığının bir arketipi olarak Jungcu psikoloji perspektifinden ele almaktadır.

Kara Avcı
Pierre Vidal-Naquet

Kara Avcı kent devletinin; yetişkinliğin, sınıfların, ahlakın ve cinselliğin sınırlarından beslenerek eski Yunan tarihi, kültürü ve hatta felsefesinde bir gezintiye çıkarıyor okuyucuyu. İsmi aynı adlı figürden alan Kara Avcı, Yunan dünyasına uç noktalardan yaklaşıyor ve Yunan toplumu ve coğrafyasına nüfuz eden karşıtlar sistemini ortaya koyuyor.

"Claude Levi-Strauss 'yabanlık düşüncesinde' 'insan aklının' kanunlarını bulmuştur, ancak bu girişim bizim çalışmamız açısından paradokslarla yüklü bir girişimdir. [...]. Kesin olan şu ki bugün artık aklın ansızın beliriveren bir 'şey' olduğuna kendimizi daha fazla inandıramayız. Mitten akıla geçerken, aslında mitten tam olarak bağımsızlaşmamıştır, Yunanlılar açısından akıl olarak nitelendirdiğimiz aslında her zaman mittir."

Arkaik Yunan'da
Hakikatin Efendileri
Marcel Detienne

"Marcel Detienne, canlı ve derinlikli entelektüel birikiminin her adımında açığa çıktığı bu kitapta, Hakikatin Efendilerini kaleme alır. Bunlar, Ozan, Kâhin ve Adil Kral'dır. Bu Arkaik Yunan'da, toplumsal ve kültürel statüler yanında bir de "Hakikat"i ellerinde bulundurma ve dağıtma imtiyazına sahiptirler. Detienne'nin dini, kozmolojik, hukuki ve psikolojik boyutlarını irdeleyerek yürüttüğü hakikat, *Aletheia* araştırması aynı zamanda bu kavramın semantik analizini de bizlere sunar. Filozofun hakikati tekeline alma girişiminden hemen önceki sürece tekabül eden bu analiz, mitsel düşüncenin de ayrıca masaya yatırılmasıdır."

Jean-Pierre Vernant

Pandora
İlk Kadın
Jean-Pierre Vernant

"Pandora'yı gören herkes şaşkına döner; nefesleri kesecek kadar güzeldir. Güzellik ve çekicilikle parıldamaktadır, ona âşık olmadan, arzulamadan, cezbe gelmeden bakmak imkânsızdır. Böylece Zeus suni biçimde yaratılan bu mahlûkun bütün kadınların atası, ilk kadın olduğunu ilan eder. İlk kadına Pandora denilir zira o bütün tanrıların insanlara armağanıdır."

"Niçin bir değil de iki cinsiyet var?" Bu basit ve çok temel sorunun Antik Yunandaki karşılığı Pandora mitidir. *Pandora, İlk Kadın* ünlü tarihçi, usta antropolog Jean-Pierre Vernant'ın verdiği bir konferans metninden oluşuyor. Vernant kadının yaratılışı ve cinsiyet farklılığı teması etrafında gelişen bu anlatıyı özlü ama derinlikli biçimde yorumluyor. Mitlerin anlamını bir ustanın ağzından dinlemek isteyenlere...

Persler **Aiskhülos**

Eski Yunan tragedyasının babası Aiskhülos'un Persler adlı oyunu, İÖ. 472 yılında Atina'da kent Dionüsia şenliklerinde oynanmıştır. Oyun, Pers kralı Serhas/Kserkses üzerine kuruludur. Kserkses, yani "Kahramanların Kralı" demiş ona Yunanlar. Aiskhülos'un Persler'i de, diğer bütün tragedyalar gibi, aşırı gururun ve tanrılara saygısızlığın nasıl cezalandırıldığını anlatır. Zamanında Darius'un tesis ettiği saadet ve refah, gururuna yenilen ve savaşta bozgunu gören oğlu Serhas'ın gururu yüzünden heba olmuştur.

Metafizik **Aristoteles**

Aristoteles'in en önemli, ve hem içeriği, hem terkibi, hem de edisyonları bakımından en tartışmalı metni olan Metafizik, İ.Ö. I. yüzyılda Rodoslu Andronikos tarafından, büyük oranda Aristoteles'in öğrencilerinin ders notlarından terkip edilmiştir. Ancak Metafizik'in hem terkibine hem de içeriğine ilişkin tartışmalar iki bin küsur yıldır bitmemiştir. Elinizdeki çeviri, işbu meselelere ilişkin okuyucunun alacağı pozisyonu etkilememek amacıyla, 'yorum' sayılabilecek tercihlere yanaşmadan, Yunanca aslına mümkün olduğunca sadık kalarak yapılmıştır. Ayrıca çeviride Aristoteles'in metinlerinin büyük oranda onun derslerinin notları ya da tutanakları olduğu, Aristoteles'in Platon gibi oturup özene bezene yazmadığı, daha ziyade konuştuğu ve dolayısıyla gündelik bir dil kullandığı, terminoloji çöplüğü yaratmaktansa gündelik ifadeleri tercih ettiği, metinde geçen birçok ifadeninse daha sonra terimleştiği göz önünde bulundurulmuş, bu dikkate koşut bir hermeno?tik duyarlılıkla terim yoğunluğu mümkün olduğunca azaltılmış, okuyucunun kendini Aristoteles'in yürürken yaptığı bir konuşmayı takip eder gibi hissetmesi amaçlanmış, metnin 'akademik'leştirilmesinden kaçınılmıştır.

Platon

Eric Havelock

Platon'un şiir ve şairlere karşı bitmek tükenmek bilmeyen suçlamaları, şiirsever kimseler için genellikle bir sorun olmuş ve bu kişileri sıklıkla Platon'un bu yönünü mümkün merteye görmemeye hatta tamamen göz ardı etmeye itmiştir. Havelock bu suçlamaların ciddiyetle ele alınması gerektiği yolundaki varsayımıyla birlikte Platon'un esas olarak kendi yaşadığı dönemde şiirsel geleneğin Yunan düşüncesi üzerindeki hâkimiyetine karşı olduğunu göstermektedir.

Şiirsel geleneğin hâkimiyetinin nedeni teknik hususlardı; geçmişten beri birikip duran tecrübe kültürel gelişim için vazgeçilmez bir öğeydi ve okuryazar olmayan bir kültürde bu tecrübenin nesilden nesile aktarılması için ezberlenmesi gerekiyordu. Şiir şeklinde korunan tecrübe yi ezberlemek elbette daha kolaydı. Platon şairleri, özellikle de Homeros'u var gücüyle eleştiriyordu, çünkü Yunan ahlak ve biliminin yegâne kılavuzu Homeros'tu. Havelock Ilias'ın nasıl sözel bir ansiklopedi görevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Platon eserlerinde mimesis olarak adlandırdığı ve duygusal belirlenim şeklinde ilerleyen şiirsel süreç ile, konuyu sürekli devam eden bir anlatım dahilinde belirli tasvirler serisi olarak sunma zorunluluğunu eleştirmektedir.

Kitabın ilerleyen bölümlerinde Platoncu idealar kuramı giderek rasyonel bir kültür halini alışı bakımından irdelenmektedir. Artık okuryazar hale gelen halk şiirsel bir dil yerine, geçmişte kazanılan tecrübelerin kurallı ve analitik biçimde yeni nesillere aktarılabilmesi kurasal ve belirgin bir dağarcık ve cümle yapısı, kısaca söylemek gerekirse bir ahlâk ve bilim dili istemekteydi.

Sofist

Platon

(Metin Okuma)

Çeviri ve Yorum: Ömer Naci Soykan

Metin Okuma, çeviri-yorum tarzında bir kitap. Yorumun yanında çözümlemeler de var. Ondaki çizelgeler bir çözümlemenin ürünü. Kitabın özgün bir biçimi var. Bence bu özgünlük, içindeki bu çizelgelerden geliyor. Onlar vaktiyle beni çok uğraştırmıştı. Şimdi olsa, bu ilerlemiş yaşımda, sanırım, öyle bir şeye cesaret edemezdim. Çizelgeler, kavramların çözümlemesini mantıksal-matematiksel biçimde göz önüne koyuyor. Ama bunun için de metnin buna elverişli olması gerekir. Bazı felsefeciler, Platon Aristoteles karşılaştırmasında, ikincisinin derin felsefi tarzda, birincisinin ise halk için yazmış olduğunu, hatta onun asıl felsefi eserlerinin belki de yitip gitmiş olduğunu söyler. Aristoteles için sözüm yoktur; ama *Platon*'a haksızlık yapılmış olduğunu düşünüyorum. İlk Önsöz'de de belirttim: Whitehead'in Platon hakkındaki sözünde abartılı da olsa doğruluk payı var. Platon'un, öyle gündelik, sıradan konuşma biçimde görünen diyaloglarının arkasında derin mantıksal düşüncenin kesintisiz akıp gittiğini bana bu çalışma gösterdi. Dilerim okur da aynı şeyi görür.

Ömer Naci Soykan

